Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 178 (17601) | 1987 оной августын 4, вторник | Сэн 3 мүн.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ЭРШЫЕ УЛАМ ШАНГАДХАХА, АЖАЛАЙ БҮТЭЭСЭ ЭРИД ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ!

ХОЁР ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ БЭЕЛҮҮЛЭГДЭЭ

Кабанскын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо А. А. Федоровой хүтэлбэрилдэг загаһашадай бригада загаһа ехээр олзоборилоо. Алексей Алтаевич Федоров арадай депутадуудай Ранжуровска сельсоведэй депутадаар гээмэндэ һунгагдаа юм.

Энэ бригадын гэшүүд ажалдаа ехэ оролдосо гаргадаг, саг үргэлжэ һайн үрэ дүнгүүдые түйладаг байна. Онсолбол, байгша оной түрүүшын кварталда 390 центнер загаһа барижа, гүрэндэ тушааха гэһэн түсэбтэй һаа, тэрэнээ үлүүлэн дүүргэжэ, 1006 центнертэ хүргөө гэхэ гү, али үгышье һаа түсэбтэ даабаряа 257,9 процент бэелүүлһэн габьяатай. Хоёрдохи кварталайнгаа түсэб түрүү бригадын гэшүүд баһал дүүргэһэн байна. Иигэжэ түсэбһөө гадуур 480 центнер омоли загаһа олзоборилоо юм. Тэрэшэлэн жэлэй эхинһээ хойшо Федоровой ударидадаг бригадын гэшүүдэй губшажа бариһан 2486 центнер загаһан гүрэндэ тушаагдаа.

Бригадын бүридэлдэ 18 хүн оролсодог юм. Нэрлэбэл, ажалай ветеранууд Александр Азаргаевич Бусурманов, Василий Сутанович Соболев гэгшэд залуушуулда жэшээ харуулна. Бригадирай туһалагша, Ранжуровска сельсоведэй депутат К. С. Пилеев олон хүниие һурган хүмүүжүүлээ юм. Тиихэдэ залуу загаһашад, коммунист В. Суворов, ВЛКСМ-эй райкомой гэшүүн Г. Антропов, А. Датханов, О. Кондаков, В. Федотов болон бусад нүхэд яһала һайнаар ажалладаг юм.

Арбан хоёрдохи табан жэлэйнгээ хоёр жэлэй түсэб байгша оной июль һарын эхеэр Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой загаһашад сүм бэелүүлээ. Тодорхойлбол, хоёр жэлэй туршада 8050 центнер загаһа олзоборижо, гүрэндэ тушааха гэһэн түсэбтэ даабаряа дүүргэһэн байна. Тэрэшэлэн Агуу Октябриин 70 жэлэй ойн хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудаа колхозой загаһашад болзорһоо урид бэелүүлжэ шадаа.

А. БУСУРМАНОВ.

220-ной ОРОНДО 350 ТОННО

Зэдын районой «Мир» колхоздо АВМ-0,65 түхэлэй агрегат түлэг дундаа хүдэлгэгдэжэ байна. Эндэ дүршэл ехэтэй механизатор Петр Дармаевич Шоноев АВМ-эй агрегадые даагшаар үнинэй хүдэлнэ.

— Мүнөө хоёр халаанда ажаллахадаа, дунда зэргээр 20 тонно витаминтай ногооной гурил гарганабди. Нэгэдэхи халаган үглөөнэй 8 часһаа үдэшын 21 час, хоёрдохи —21-часһаа һүниин 2 час болотор хүдэлнэ. Хоёр халаанай машинистнар Владимир Буянтуев, Булат Токтохоев гэгшэд ажалаа һайн мэдэхэ, урагшаа һанаатай, хүдэлмэридөө харюусалга ехэтэйгээр хандадаг хүнүүд,— гэжэ АВМ-эй агрегадые даагша ажалай ветеран Петр Дармаевич хөөрэнэ.

АВМ-эй тодхогдоһон газарһаа холо бэшэ, километрэй зайда оршодог поли дээрэ ябаһан комбайн машина хоерто дүтэлжэ, жолоошодтойнь хөөрэлдэбэбди.

— Ургаса урда жэлнүүдэйхиһээ муу,— гэжэ автомашинын жолоошон Эдуард Чойдопов мэдүүлнэ.—Үдэртөө арба гаран рейс хэгдэнэ. Энэ комбайнай жолоошон Александр Раднаев түрүүшын үдэрһөө ажаллана. Бидэ хоёр ургаһан ногоое гээлтэгүйгөөр хуряаха гэжэ шадалаараа орол денобди.

АВМ-0,65 түхэлэй агрегадайхид энэ жэлдэ 220 тонно шэмэтэ тэжээл үйлэдбэрилхэ түсэбтэй юм. Тэдэнэр Агуу Октябриин 70 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан түсэбөө үлүүлхэ, 350 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ гэһэн социалис уялга абанхай. Агрегадта булта дүршэлтэй хүнүүд табигданхай.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: АВМ-эй агрегадые даагша Петр Шоноев (баруун гарһаа), машинист Владимир Буянтуев; АВМ-эй агрегадай хүдэлмэришэн Александр Сукуев.

С. Балдуевай фототекст.

НОГООНОЙ ШЭМЭТЭЙДЭ

Үглөөгүүр наранай һая гаража байхада, Тайшиха гэжэ газарай сабшалан дээрэ тракторай косилканууд түлэг таршаганалдажа ябаа һэн.

— Түрүүшын үдэр Фома Родионов, Василий Калашников, би өөрөө тракторай 3 косилкаар үбһэ сабшажа байһанаа, үсэгэлдэрэй сабшалгын үшөө хоёр агрегат нэмэжэ табяабди. Эндэхи һайнаар ургаһан ногоое богони болзорто сабшаад, үбһыень абаад, минеральна үтэгжүүлгэ оруулһан, үһалһан бэеэрээ августын һүүл багаар хэнээ ногооень дахин сабшаха һанаатайбди,— гэжэ звеное даагша Н. А. Евдокимов хэлэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ түс звеногойхид уһалагдадаг сабшалангай ногоое хоёр дахин сабшажа, энэ газарһаа 800 центнер хэнээ ногооной үбһэ нэмэжэ абаһан юм.

— Байгша ондо ногооной ургаса нёдондонойхидо яашье хүрэхэгүй. Тиимэһээ түсэбөөр хараалагдаһан үбһэ заатагүй абахын тула намар сабшалангай хэнээ ногоое сабшаагүйдэмнай аргагүй. Тиигэбэл, түрүүшынхеэ сабшахадаа эндэһээ 1300 центнер үбһэ абаха аабзабди гэжэ һанагдана. Харин хоёрдохиёо хэнзыень сабшахадаа үшөө 650—700 центнер үбһэ абаа һаамнай, ехэл нэмэри болохо һэн,— гэжэ Николай Акимович хэлэнэ.

Гол сабшалангай ногооной тиимэ һайн бэшэ байһаниие хараада абажа, «Забайкалец» совхозойхид отделени, бригада бүхэндэ гар хажууршадай звенонуудые эмхидхээ. Тэдэнэр бургааһа шугын забһарай, һубаг ханаебай захын, уһа намаг, болдог газарай ногоое хуу сабшаха юм. Оньһожоруулагдамал звенонууд тэрэ үбһыень хуряаха, зөөхэдэнь туһалха байна.

— Энэ жэлдэ набшаһата тэжээл шадаал һаа горитойгоор бэлэдхэжэ, хонидой үбэлэй байранууд соо тэрэниие үлгэжэ хатаахабди. Гансахан манай Хүһөөтын отделенидэ отара бүхэндэ 100 центнер тиимэ тэжээл нөөсэлхэ,— гэжэ отделениин агроном А. Ф. Куракин хэлэнэ.

Колхозой бусад отделенинүүдтэшье ажалаа үдэр бүри эршэдхэнэ.

В. ШИРДАРМАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.
Мухар-Шэбэрэй район.

УРАГШАТАЙ ЯБАНА

Байгша ондо «Дружба» колхозой үбһэшэд Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй Саянтын отделениинхидтэй мүрысэжэ, шадаал һаа, ехэ, һайн шанартай тэжээл бэлэдхэхэ гэжэ социалис уялганууд соогоо бэшэнхэй.

Һүүлэй мэдээгээр, колхозой үбһэшэдэй звенонууд 400 гаран гектарай ногоо сабшаад, тэрэнэйнгээ 300 гектарайнь ургасые хуряажа, хамта 3200 үлүүтэй центнер үбһэ һурилөөд байна. Тиигэжэ гансашье мүрысэдэг ажахыгаа ахижа гараа бэшэ, бүхы район соогоо эгээл ехэ тэжээл бэлэдхэбэ.

Ажахы соогоо Пестеревскэ отделениин В. И. Наумовай хүтэлбэрилдэг звено эгээл ехэ үбһэ хуряагаа. Тусхайлбал, эдэнэр 80 гаран гектар сабшалангай ногоо унагаагаад, тэрэнэйнгээ ехэнхиие хуряажа, 1000 үлүүтэй центнер үбһэ сомоо.

Колхозой экспресс-лабораториин хүдэлмэрилэгшэ Г. М. Саютинагай шалгажа үзэхэдэ, бүхы үбһэниинь I ба II классай шанартай гэжэ сэгнэгдээ.

Тэрэшэлэн Г. И. Сапуновай хүтэлбэрилдэг оньһожоруулагдамал звеногойхид баһал муу бэшээр хүдэлнэ. Энэ звено 205 гектар сабшалан дээрэһээ 3700 центнер үбһэ абаха түсэбтэй. Мүнөө тэдэнэр түрүүшын 500 гаран центнер үбһэ һурилбэ.

Д. АБИДУЕВ.
Тарбагатайн район.

СИЛОС ДАРАЖА ЭХИЛБЭ

Хасууртайн совхоз сабшалан, таряалангаар, бусад совхозуудта орходоо, багашаг юм. Тиимэһээ ногооной ургахые хүлеэжэ, үбһэндөө оролон байгаа. Гэбэшье энэ хүдэлмэриеэ эдэ нэратай үдэрнүүдтэ эршэтэйгээр ябуулжа, эрхим шанартай үбһэ бэлэдхэжэ байна. Байгша ондо түс совхоз 2344 тонно үбһэ бэлэдхэхэ түсэбтэй юм. Мүнөө энээнэй 443 тонноонь бэлэдхэгдээд байна. Үбһэшэдэй гурбан звено ногоо сабшана. Булта хэрэгтэй техникээр гүйсэд хангаганхай. Шугы, намаг газарай ногоон гар хажуураар сабшагдажа абтана. Үбһэшэдэй звенонуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ коммунист Л. А. Ивановой хүтэлбэрилдэг звеногойхид түрүүлжэ гараа. Түс звеногой гэшүүд богони болзорто эрхим шанартай үбһэ хуряахые оролдоно. Диилэнхи үбһөө тюк болгожо һурилнэ.

Тэрэшэлэн түс совхоз район соогоо эгээн түрүүлэн эдэ үдэрнүүдтэ силос даража эхилбэ. Мүнөө доннигтой таряанай холисо силосто оруулагдажа байна. Комбайнернууд үнинэй механизаторнууд Ю. В. Степанищев, В. И. Ловцов гэгшэд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, автомашинануудые зогсооногүй. Совхозой жолоошод Б. И. Хорошунов, А. И. Хороших болон бусад һаадгүйгөөр гүйлгэлдэжэ, гурбан үдэрэй туршада 365 тонно силос дараад байна.

Эндэ витаминтай ногооной гурил гаргаха агрегадшье хүдэлгэгдэжэ эхилһээр, һаадгүйгөөр шэмэтэ ногоо гаргажа байна. Һүүлшын мэдээгээр 74 тонно энэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Бүхыдөө 200 тонно бэлэдхэгдэхэ юм. Ахалагша машинистаар Л. В. Салтанов дүрбэдэхи жэлээ ажаллана. Совхозой тэжээлэй шанар шалгаха лабораториин 39 тонно энэ тэжээл шалгажа үзэхэдэ, тэрэ бүхыдөө нэгэдэхи классай гэжэ элирүүлэгдээ.

Ю. БАЗАРЖАПОВ.
Хориин район.

ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮГЭЛДЭР АЛХАМУУД

1987 оной нэгэдэхи хахад жэлдэ Буряадай АССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые дүүргэлтын дүнгүүд тухай

Ажахы эрхилэлгые, хүтэлбэрилгын гуримые хубилган шэнэдхэлгын, 1987 оной түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын, Агуу Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлгын оршон байдалда республикымнай ажалшад социально-экономическа хүгжэлтэдэ бүри ехэ амжалта түйлаба.

1987 оной түрүүшын хахад жэлдэ промышленность ашаг олзо абаха, продукци үйлэдбэрилхэ талаар энэ үедэ түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээндэ хүрэһэн байгаа. 1986 оной нэгэдэхи хахад жэлэйхитэй жэшэбэл, промышленностьда ажалай бүтээсэ 0,1, харин хоёрдохи кварталда 8,9 процентээр ургаа. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй үндэһөөр промышленна продукциин бүхы ургалта (43,2 миллион түхэригэй) түйлагдаһан байна.

1987 оной нэгэдэхи хахад жэлдэ республика дотор мал ажалай гол продуктнуудые худалдаха гүрэнэй түсэб дүүргэгдээ. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, үхэр мал, шубуу болон һү—11, үндэгэ худалдалга 15 процентээр дээшэлүүлэгдээ.

Нёдондо жэлэй нэгэдэхи хахад жэлэйхитэй сасуулхада, гүрэнэй капитальна һомололгонуудай ашаар 33,8 миллион түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаба.

Хүн зоной һуудал байдал улам һайжаруулагдажа байна. Хүдэлмэришэд болон албахаагшадай һарын дундуур салин хүлһэн, колхознигуудай ажалай түлбэри 5,4 процентээр дээшэлээ.

Социальна һалбариин материально-техническэ баазые саашадань бэхижүүлхэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ. Түсэбһөө 46,5 мянган дүрбэлжэн метрээр ехэ байрын гэрнүүд баригдаһан байна.

Гэбэшье эд бараагаар, элдэб юумээр хүн зоной улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые гүйсэд хангаха асуудал үшөөл орёо хурса байһаар. Розничнэ эд бараанай эрьесын түсэб дүүргэгдэбэгүй.

НИИТЫН ҮЙЛЭДБЭРИИЕ ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ХҮГЖӨӨЛГЭ

ЭРДЭМ-ТЕХНИКЫН ДЭБЖЭЛТЭ. Һэльбэн шэнэлһэнэй, оньһон техникээр зэбсэгжүүлэһэнэй үндэһөөр республикын үйлэдбэри шэнэдхэн хубилгагдажа байна. Түрүүшын хахад жэлдэ гүрэнэй капитальна һомололгонуудай жэлэй лимидэй 33 процентнь иимэ зорилготойгоор хэрэглэгдэһэн байгаа. Энэнь нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхиһаа 45 процентээр ехэ болоно.

Үйлэдбэриин гол фонднуудай эдэбхитэй хубиие шэнэдхэлгэдэ машина бүтээлгэ шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ байна. Зүгөөр республика доторнай «Электромашина», «Теплоприбор» заводууд лэ дэлхэйн техническэ хэмжээндэ хүрэмэ продукци, «Бурятферммаш» нэгэдэл, «Электромашина» завод СССР-тэ түрүүшынхеэ үйлэдбэрилэгдэжэ эхилһэн продукци гаргаһан байха юм.

Эрдэм-техникын программануудые бэелүүлгэ үргэлжэлүүлэгдээ.

Промышленна предприятинуудта тоото программна жолоодолготой түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдэй тоо улам ургажа байна. Мүнөө үедэ промышленностьда электронно-тоолон тодорхойлолгын бишыхан машинануудтай тоото программна жолоодолготой болбосоруулгын түбүүд, түхеэрэлгэнүүд, рободой технологическа комплекснууд, орёо нарин үйлэдбэрилгын модульнууд, автооператорнууд хүдэлнэ.

Түрүүшын хахад жэлдэ оньһожоруулагдамал 13 поточно, үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулагдамал ба автоматшуу лининүүд, 12 промышленна рободууд нэбтэрүүлэгдэһэн байгаа. 14 участок болон цех үргэлжэ дээрээ оньһожоруулагдаһан, автомадаар хангагдаһан байха юм.

Үргэлжэ дээрэнь оньһожоруулгын ба автомадаар хангалгын 92 түхеэрэлгэ нэбтэрүүлэгдээ. 44 шэнэ түрүү һайн технологическа процесс тодхогдобо. 199 шэнэ түхэлэй продукци үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, гаргагдадаг болонхой. «Забайкаллес» нэгэдэлэй предприятинуудта хүрөөдэмэл материалнуудые, технологическа зомгооһо гаргахын тула модоной материалнуудые агрегадаар болбосоруулгын түсэб дүүргэгдээ. Агропромой предприятинуудта гэдэһэ доторыень гаргаһан шубуунай мяха үйлэдбэрилхэ, машиндагдаһан һүн, иилгэдэһэн хэрэглэгдээ. Нээмэл аргаар нүүрһэ олзоборилго үргэдхэгдөө.

Гэхэтэй хамта республикын бүхы промышленностьда эрдэм, техникэ хүгжөөлгын түсэб дүүргэгдэбэгүй. 418 хэмжээ ябуулгануудай 366-ниинь бэелүүлэгдээ.

Түмэр замай транспорт дээрэ ашаанай поездын дунда зэргын шэгнүүр 0,2 процентээр хороогдоо. Энэ үрэ дүнгүүдые бэелүүлгэ 98 процентдэ хүргэгдөө.

ПРОДУКЦИИН ШАНАР. Продукциин шанарта эрилтэ дээшэлүүлэгдээ. 1987 оной январиин 1-һээ хойшо «Электромашина» болон авиационно заводуудта продукци гүрэндэ тушаан абалгын албан байгуулагдаһан байна.

Гэбэшье олон түхэлэй эдлэл хэрэгсэлнүүдэй техническэ хэмжээн ба шанар үшөөл хангалтагүй муу байһаар. Үйлэдбэриин ниитэ хэмжээндэ эрхим шанартай бүхы продукци 3 процентдэ хүрэбэ.

МАТЕРИАЛЬНА ҮЙЛЭДБЭРИИЕ ХҮГЖӨӨЛГЭ

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ. Предприятинуудай 77 процентнь хэлсээгээр хараалагдаһан уялгануудаа сүм дүүргэһэн байна. Юрэнхыдөө продукцяар хангаха уялгануудыень хараада абабал, продукци худалдалгын түсэб 97,7 процентээр дүүргэгдээ. Энэнь 1986 оной түрүүшын хахад жэлэйхиһээ зарим тэды дээшээ байна.

Нёдондо жэлэй энэ үеын бодото хэмжээнтэй жэшэбэл, ажалай бүтээсэ түсэбэй ёһоор 3,5 процент болохо байгаа һаа, 5,5 процентээр дээшэлээ.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

...ЭБЛЭЛЭЙ
...АРХА АСУУДАЛ

...район соо хайшаа байдалтай байһаниинь хал... ...эдэхэ һанаатай байбал, газетыень ирахада таа... ...һэн һанамжа бии. Энэ тон зүб. Юуб гэхэдэ, ...алшадай урда тэрэ үедэ табигдаад байһан шу... ...нууд хуудаһанууд дээрэнь бодото һуурияа оло... ...шиидхэгдэжэ байһаниинь тодорхойгоор харуу... ...той бшуу.

...лтын хэмжээгээр абаад харахада, манай рес... ...районой газетэнүүд хайшаа хүдэлмэри ябуулха ...гааа мүноө, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын үедэ! ...лдэ тохёолдоһон сагай уларилай таарамжагүй, ...байдал тухай мэдэнэбди. Тиимэһээ бии байгаа ...онуудаа хуу бараниинь элсүүлжэ, шадаал ...ээл бэлэдхэхэ зорилго табигдана, зарим нюта... ...н сабшаһан газарһаа хоёрдохиёо үбһэ абаха ...э. Иимэ оршон байдалда партийна, совет, ажа... ...юзай, комсомолой организацинуудай тэжээл бэлэд... ...р үнгэргэхэ талаар эмхидхэлэй, ойлгууламжын, ...й, горитой ехэ хүдэлмэри ябуулжа байхадань, ...анууд юундэ хажуу тээ байха һэм! Үнэхөөрөө... ...хараһан газетэнүүдэй хуудаһануудта районууд ...бэлэдхэлгэдэ тогтоһон үе-үеын байдал яһала...

...«Хурамхаанай галнууд» газетэ онсо илгарна. ...элгын эхинһээ хойшо урид хараалһанаа жэн... ...үлнэ, энэ талаар ёһотой системэ тодорон ха... ...у. «Тэжээл» гэжэ программаар» гэһэн ниитэ ...эхи хуудаһандань харанабди. Тэндэ тэжээл бэ... ...лон хүдөө ажахын бусад шухала кампанинуу... ...болгогдодог пресс-түб мэдээсэлээ заабол то... ...дэнь урдахи газетын гараһанһаа хойшо үнгэр... ...соо үбһэ ноосэлхэ талаар хэгдэһэн хүдэлмэ... ...гансата тодорон харагдаха юм.

...э, июлиин 18-най номерто 389 тонно үбһэн, 126 ...нтай ногооной гурил гаргагдаа гээд газетэ мэ... ...дахи номертоо (июлиин 21) үбһэн 1095 тонно... ...й ногооной гурил 202 тоннодо, харин июлиин ...һан номерто үбһэн 1407 тоннодо, витаминтай ...нил 226 тоннодо хүргэгдөө гээд харуулһан бай... ...дэл районой үбһэ бэлэдхэшэдэй эсэсэй зорил... ...дэ харуулагдана. Ихэдээ сасуулха, жэшэхэдэ ...Эдэ тоонууд доро үгтэһэн богонихон тэмдэг... ...а, юундэ гээгдэл болоеб, ямар юумэндэ онсо ...уулхаб гээд газетэ заана. Энэл аргаар газетэ ...ада сэхэ хабаадалсана, сэгнэшэгүй ехэ нүлөө...

...гадна «Хурамхаанай галнуудай» хуудаһанууд... ...нууд, түрүү дүй дүршэл харуулһан тэмдэглэл, ...материалнууд, шефүүдэй туһаламжа тухай ...корреспонденцинүүд гаргагдана. Эндэ Лени... ...тэ колхозой Александр Тыхеевэй комсомол... ...звеногой хандалга, бии байһан малайнгаа тол... ...14,5 тэжээлэй единицэ үбһэнэй хүртэхөөр тэ... ...эе гэжэ районойнгоо ажалшадые уряалһан бэ... ...толилогдоо. Эдэ үүсхэлнүүдые үргэнөөр тараа... ...дэлмэриеэ газетэ эхилэнхэй. Энэ далайсань ...лададхагүй аабза гээд найдагдана.

...газетэнүүдтэ һонин юумэн бии. Онсолходо, ...үнэн» газетэдэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар жэл ...болгогдодог штабай телефон үгтэбэ. Тэрэнь ...ефон» гээд нэрлэгдэнхэй. Энэ телефоноор хон... ...аһан асуудалнуудаа үбһэшэд дуулгаха, шиид... ...бэдэрхэ, зүбшөөл, заабари абаха, дурадхал... ...лха аргатай юм.

...ай районой «Ажалай туг» газетэдэ штатнабэшэ ...нтнүүдтэ: хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ, ...ганизацинуудай секретарьнарта, арадай депута... ...скэ, сомоной Соведүүдэй түрүүлэгшэнэртэ, мүн ...зондо үгэ үгтэдэг байна. Иимэ олон туһалаг... ...ада, тэжээл бэлэдхэлгын гол шухала асуудалнууд ...раатай. Олоной үгэ үрэтэйшье байдаг гээд мэ...

...районой «Саяан» газетэ ехэ һонин таблица үгэ... ...рээн дээрэнь бии байһан үбһэшэдэй звенонуу... ...рилэгшэдэй нэрэнүүд, ажалайнь үрэ дүнгүүд ...рэхэ, түсэбынь, мүнөө хээд байһаниинь, звено... ...бүхэндэ хэды шэнээнэй хүртэһэниинь эндэ то... ...гдана.

...дэ, «Маяк» колхозой В. Б. Шагдуровай даадаг ...июлиин 20-ной байдалаар бүхы түсэбэйнгөө 32 ...дүүргэһэн байба. Тиихэдээ нэгэ хүндэ хүртэ... ...цент һайн шанартай үбһэн болоно. Тиихэдэ «Мир» ...Р. Брюхановай, С. Р. Ардуевай даадаг звено... ...инго дүүргэлтэ 20, 28 процентдэ хүргэжэ, үб... ...иинь түд түдтаа 16, 18 центнер тэжээл бэлэд... ...о. Баһал бодотоор сасуулха, жэшэхэдэ болоно. ...юумэн тон эли болодог гээд зон дэмы хэлсэ...

...йоной «Шэнэ Үдэ» газетын редакциин коллектив ...эдхэлгэ харуулха асуудалда бодомжотойгоор ...тэмдэглэхэ шухала. Тиихэдээ энэ хүдэлмэриинь ...ин нүүдэл заседанинууд мүн болоно. Мүнөө дээ... ...айн совхоздо тэрэнээ үнгэргөөд байна. Июлиин ...тын 15 болотор түс район соо соносхогдоһон ...дхэлгын габшагай һарын ябаса редакциинхидай ...дорынь абтанхай.

...абаад харахада, республикымнай районой газе... ...бэлэдхэлгын шухала асуудалнуудта горитой ...уулна. Зүгөөр бии байгаа дутуу дунданудынь ...рхуу. Олонхи газетэнүүд, илангаяа «Баргажанай ...нгын гол», «Улаан Сэлэнгэ» болон бусад редак... ...үлэб оеһэдынгоо зоной материалнуудаар газетэеэ ...татнабэшэ корреспондентнүүд даншье һаа үсөө... ...бэлэдхэлгэ харуулха хэрэгтэ хабаадуулагдана. ...анһ гаргаһан материалнуудынь бэе бэедээ адли, ...амжалан, һонигүй мэтээр һанагдана гэшэ ха.

...бажа байһан зониие али бүхы талаһаань хангал... ...дунда ябуулагдажа байдаг үзэл сурталай-хүмүү... ...элмэриин болон энээндэ хабаатай бусад асуудал... ...харгаданагүй. Жэшээлхэдэ, үбһэшэдэй дунда дэл... ...но мүрысоонэй гуримтай гансал «Хэжэнгын гол» ...аһануудта танилсаха арга олдоо һэн. Тиигэдшье ...ябаса, эршэ дэлисэ газетын хуудаһанууд дээрэ ...мэдээсэгдэнэ. Энэ асуудал анхаралһаа алдажа ...огүйл.

...депутадуудай Ивалгын поселково, Үүрэгэй, Дээдэ... ...скэ Соведүүдэй гаргаһан үүсхэлдэ районой газе... ...ллективүүд ханамжагүйгөөр хандаһан байна. Тии... ...өөдэ ажаһуужа байһан ажал хэжэ шадаха бүхы ...эл бэлэдхэлгэдэ элсүүлхэ талаар мүртэй юумэ ...э ха. Үбгэд, хүгшэдэй, үхибүүдэй, гэрэй эзэн ...й һайн дураараа гараад, габшагайгаар хүдэлжэ ...юундэ ялас байса харуулжа болохогүй юм! ...дүүдэй, депутадуудай, арадай хинагшадай ажал ...үүлагдана6! Эмхидхэхы, хинахы горитой ажал ...ые тэдэнэр бэелүүлнэл ха юм.

...дэй хуудаһануудта партийна, совет хүтэлбэрилэг... ...р үгэ хэлэнэ. Шүүмжэлэл, сатира багадана. Улаан ...ор үнтаад ажалдаа гараһан аад, наранай ууланүү... ...эшэ тонгойд гэхэлээр хүдэлхэеэ болидог зониие ...үлхада яанаб! Оньһон техникээр үбһэеэ сабшадаг, ...ряадаг аад, гараар сабшадаг, һүрилдэг зонһоо ...бадаг, бодото үндэр бүтээсэ түйладаггүй зониие ...а гаргахада, гансал туһа асархал. Мүнөө эрхим ...р бүтээсэ, эдэбхи үүсхэл хүндэтэй ха юм.

...үнөө жэлдэ муу. Тиимэһээ тэжээл бэлэдхэлгэеэ ...ябуулжа, богони болзор соо, һайн шанартай... ...н ногоогоо сабшажа абаха ёһотойбди. Мүнөө ...аруулжал үбһэнэй абтаса дээшэлүүлхэ аргатай... ...партиин обкомой һая болоһон пленум дээрэ ...н. Энээнһээ уламжалан, хэблэлшэдшье хүдэлмэ... ...лисэ үргэдхэхэ, шанарыень дээшэлүүлхэ уялгатай

...РАММЫН ЁҺООР НИИДЭНЭ

...алан хүтэлхэ түб. ...оной июлиин 25-...дэрай замбуулин... ...ан Газарые той... ...«Космос-1870». ...он ниидэжэ үр... одоной научна аппаратурын комплексын бүридэлдэ ороно.

Программын ёһоор хүүрай газарай болон дэлхэйн океанай акваториин зарим районууд шэнжэлэгдэнэ.

«Космос-1870» гэһэн хэмэл одоной туһаламжаар абтаһан мэдээсэл СССР-эй Наукануудай академиин институдуудта, мүн ороной энээндэ хабаатай бусад эмхи зургаануудта шэнжэлхэ, эрдэм ухаанай элдэб һалбаринууд болон ороной арадай ажахыда хэрэглэгдэхэ зорилгоор дамжуулагдана.

...байдалһаа, сүүд... ...сагһаа дулдыдан... ...юруу болон дэл... ...тагнажа шэн... ...гтой радиолока... ...мүн тэрэшэлэн ...ай замбуулинай ...дтай хубинуудые ...борнууд хэмэл

Редактор... Ц. Б. ЦЫРЕ...

...графия Государ... ...тской АССР ... ...трафии и книж... ...ул. Ленина 3... Индекс 0460...

ТҮСЭБТЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮГЭЛДЭР АЛХАМУ…

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

1986 оной нэгэдэхи хахад жэлэйхитэй сасуулхада, продукциин өөрын үнэ сэн 0,2 процентээр хямдаруулагдаа, ашаг олзын түсэб 105 процент дүүргэгдээ.

Хоёрдохи каарталда промышленна продукци үйлэдбэрилгэ—8,1, харин бүхы түрүүшын хахад жэлэй дүнгүүдээр 6,5 процентээр ургаа. Энэ үеынхидэ хараалагдаhанда орходоо, энэнь дээшээ байна.

Түрүүшын хахад жэлдэ продукцяар хангаха талаар хэлсээгээр хараалагдаhан уялганууудай дүүргэлтын, ажалай бүтээсын ба продукциин хэмжээнэй ургалтын эршэ дэлисые иимэ баримтанууд элирхэйлэн харуулна гэбэл (процентээр):

	Продукцяар хангаха талаар хэлсээгээр хараалагдаhан уялгануудые дүүргэлгэ	Ургалтын эршэ дэлисэ: Ажалай бүтээсэ	Ургалтын эршэ дэлисэ: Продукциин хэмжээн
Союзна мэдэлэй промышленна предприятинууд			
«Бурятэнергын» РЭУ	—	4.3	5,0
Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат	100	7,8	7,3
Локомотив-вагон заhабарилгын завод	99,5	14,8	6,2
«Электромашина» завод	91	11,6	2.4
«Теплоприбор» завод	92	13,7	9,1
«Бурятферммаш» нэгэдэл	100	7,7	14,1
Сэлэнгын целлюлозно-картоной комбинат	100	9.6	7.8
«Забайкаллес» нэгэдэл	91	9,9	6,2
Тимлюйн цементын завод	100	7,7	4,4
Тимлюйн асбоцементнэ зүйлнүүдэй завод	100	4.6	3,6
«Буржолезобетон» нэгэдэл	100	20,7	15,7
Хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй завод	100	10,3	13,6
Холбоолжонойн нүүрhэнэй уурхай	93	—12,3	—7,0
Республиканска мэдэлэй промышленна предприятинууд			
Шэлэй завод	100	21.4	16,4
Нарин сэмбын комбинат	100	7,8	6,0
Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаhанай фабрика	89	—0,5	2,5
«Байкалрыбпром» нэгэдэл	96	2,4	1,3
Хэблэлэй хэрэгүүдэй, полиграфиин ба номой худалдаа наймаанай талаар гүрэнэй комитет	100	5,0	6,6
Ой модоной ажахын министерство	99,9	3,7	—9,5
Хилээмэнэй зүйлүүдэй управлени	100	1,4	6,0
Буряадай АССР-эй Агропромышленна комитет	98	9,5	6,0
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность	99,1	7,4	6,5
Нютагай промышленностиин министерство	100	4,7	6,0
Түлишын промышленностиин министерство	100	5,6	6,0
Хилээмэнэй ба макаронной промышленностиин управлени	99,4	11,4	12,0
«Бурятстройматериалы» нэгэдэл	93	—0,3	—3,5

Электрын эльшэ хүсэнэй хара ба үнгэтэ металлурги, текстильнэ промышленность гэхэ мэтэ hалбаринууд амжалтатайгаар хүгжөөгдэhэн байгаа.

Улаан-Үдэ хотын, Бэшүүрэй, Захааминай, Яруунын, Хяагтын, Хэжэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Түнхэнэй, Хориин, Тарбагатайн районуудай промышленна предприятинууд продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргэбэ.

Нэгэдэхи хахад жэлдэ гол зүйлэй продукци үйлэдбэрилгэ иимэ болоо гэбэл:

	Үйлэдбэрилгэдэhэниинь	Түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	1987 оной нэгэдэхи хахад жэлдэ 1986 оной түрүүшын хахад жэлэйхитэй сасуулхада (процентээр)
Электрын эльшэ хүсэн — миллиард киловатт-часаар	2,6	—	104
Нүүрhэн—миллион тонноор	1,7	97	106
Переменнэ тогой электродвигательнүүд— мянган хэhэгээр	6,0	97	109
Приборнууд, автомат хэрэгсэлнүүд, тэдэнэй запасной частьнууд—миллион түхэригөөр	8,3	94	113
Мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын машинанууд — миллион түхэригөөр	17,4	100,0	110
Тэжээл бутаргадаг түхеэрэлгэнүүд—мянган хэhэгээр			
ИРТ-165	2,5	102	119
ИРМ-50	0,5	150	—
Барилгын булад хэрэгсэлнүүд—мянган тонноор	16,1	100,0	110
Гагнагдамал түмэр хэрэгсэлнүүд—мянган тонноор	13,5	102	102
Барилгын модон (колхозуудай бэлдэhэн модо оруулалсангүй) —миллион кубометрээр	2,1	98	100,9
Хюрөөдэмэл материалнууд — миллион кубометрээр	0,5	93	103
Хюрөөгэй хибэдэhээр хэгдэhэн плитанууд—мянган кубометрээр	35,8	102	110
Целлюлозо—мянган тонноор	84,3	103	110
Картон—мянган тонноор	74,1	103	112
Цемент—мянган тонноор	330	102	102
Барилгын хирпиисэ — миллион хэhэгээр	52,6	91	93
Хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд, зүйлнүүд —мянган кубометрээр	84,0	110	105
Асбоцементнэ зүйлнүүд (шифер)—миллион хэhэгээр	138	100.5	100,7
Сонхын шэл — миллион дүрбэлжэн метрээр	7,8	101	112

Бүдүүн тэжээл бутаргадаг 211 түхеэрэлгэ, 0,8 мянган кубометр модоной хюрөөдэhөөр хэгдэhэн плитанууд, 2.5 мянган тонно целлюлозо, 2,3 мянган тонно картон, 6,1 мянган тонно цемент, 0,7 миллион хэhэг шифер, 96 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл, 7,8 мянган кубометр хабсаргагдамал түмэр-бетон хэрэгсэлнүүд түсэбhөө гадуур үйлэдбэрилэгдэн гаргагдаа.

336,4 миллион түхэригэй **арадай хэрэглэмжын эд бараан үйлэдбэрилэгдөө** гэхэ гү, али нёдондо жэлэй түрүүшын хахад жэлэйхитэй жэшэбэл, эдэ бүгэдые үйлэдбэрилгэ 11,0 процентээр дээшэлүүлэгдэhэн байна.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдтэ хабаагүй арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилхэ түсэбэй дүүргэлтые иимэ баримтанууд элирхэйлэн харуулна:

	Үйлэдбэрилгэдэhэниинь	Түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	1987 оной нэгэдэхи хахад жэлдэ 1986 оной түрүүшын хахад жэлэйхитэй сасуулхада (процентээр)
Нэхэгдэhэн ноohон бүд — миллион дүрбэлжэн метрээр	1,1	103	108
Угаагдаhан ноohон—мянган тонноор	11,5	105	105
Нэхэмэл дотор хубсаhан — миллион хэhэгээр	1,2	102	104
Нэхэмэл гадар хубсаhан—миллион хэhэгээр	2,6	99,4	92
Оемол зүйлнүүд—миллион түхэригөөр	4,2	100,0	103
Арhан гутал—мянган пеэр	52	116	116
Соёлой ажаhуудалай ба ажахын хэрэглэмжын эд бараан—миллион түхэригөөр	42,8	98	108
Хубсаhа угаадаг машинанууд—мянган хэhэгээр	71.2	100,3	79
Мебель—миллион түхэригөөр	10,2	102	128

Арhан, hэвы гутал ооxо, ноохон бүд нэхэхэ, дотор хубсаhа нэхэхэ түсэбтэ даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэ.

Хүнгэн промышленностиин hайн шанартай шэнэ түхэлэй, hүүлэй моодын эдлэл хэрэгсэлнүүдые, эд бараа үйлэдбэрилхэ даабаринууд нилээд үлүүлэгдэбэ.

Гэхэтэй хамта промышленностиин хүдэлмэридэ горитой ехэ дутуу дунданууд үзэгдэнэ. 39 предприяти болон нэгэдэл продукцяар хангаха уялгануудаа бэелүүлжэ шадабагүй. Энэнь иимэ түсэбтэй предприятинуудай 22,5 процент болоно. Тэдэ 20,8 миллион түхэригэй продукци дутуугаар үйлэдбэрилэн гаргаа. «Электромашина», «Теплоприбор», Хяагтын пивын, Түнхэнэй үрэ жэмэсэй—овощой заводууд. Буряадай мебель бүтээдэг, модо болбосоруулдаг, Онохойн модоной комбинадууд, Шулуутайн, Клюевскэ леспромхозууд. Байгалай модоной бааза, Улаан-Үдын ба Тарбагатайн кондитерскэ фабриканууд, Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаhанай фабрика, «Бурятсчагропромремонт». «Байкалрыбпром», «Бурятстройматериалы» нэгэдэлнүүд, бусад предприятинууд продукци гаргажа, ондоо тэдэшэнь эльгээхэ түсэбөө бэелүүлжэ шадабагүй.

Эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилгын түсэб дүүргэгдээгүй.

Түмэр замда хэрэглэгдэхэ модон шпалануудые, барилгын хирпиисэ, загаhаар бүйлуулагдаhан эдеэнэй зүйлнүүдые, үрэ жэмэсэй—овощой консервэнүүдые, талха, аршаан үйлэдбэрилэн гаргалгын хэмжээнүүд хорогдоо.

Шэнэ түхэлэй электродвигательнүүд, хүүгэдэй нэхэмэл хубсаhа хунар гэхэ мэтын эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилхэ түсэб дүүргэгдэбэгүй.

Урдынхидал едли, hарын hүүл багта продукци үйлэдбэрилгэ улам ехэдхэгдэдэг байгаа. Энэнь үйлэдбэриин ажал хэрэгэй тэнсүүриие буруу hүрэнэ бшуу.

Арадай хэрэглэмжын зарим эд бараан хангалтагүй муу шанартайгаар гаргагдана.

«Бурятферммаш», «Бурятскстройматериалы» нэгэдэлнүүд, «Электромашина», Харанхын ба Шулуутын холимог тэжээлэй, Элхиин авто заhабарилгын заводууд, Буряадай АССР-эй Ой модоной ажахын министерствын ба Госагропромой зарим предприятинууд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар хараалагдаhан даабаринуудаа бэелүүлжэ шадабагүй.

АГРОПРОМЫШЛЕННА КОМПЛЕКС

Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, хүдөө ажахын **бүхы продукци** үйлэдбэрилгэ энэ жэлэй түрүүшын хахадта 1 процентээр дээшэлээ.

Хүйтөөр унжагайрhан хабарай тохёолдоошье hаа, республикын колхоз болон совхозууд хабарай тарилгын хүдэлмэринүүдые саг болзор соонь дүүргэhэн байна.

Бүхы категориин ажахынуудта 1987 оной **тарилгын талмай** 795,2 мянган гектарта хүргэгдэhэн. Тэрэ тоодо ороohото ба ороohото-бобово ургамалнууд—431,4, хартаабха — 20.9, овощой ургамалнууд — 2,7, тэжээлэй ургамалнууд — 338.1 мянган гектарта тариглаа.

Обёос, ешмээн, гэршүүхэ, нэгэ жэлэй ногоон ба рапс тарилга, недондо жэлэйхитэй сасуулбал, нилээд үргэдхэгдэhэн байха юм. Совхозуудай, колхозуудай, ажахы хоорондын предприятинууд болон ОПХ-нуудай хабар таридаг ургамалнуудай түсэб 101 процент, ороohото ба ороohото-бобово ургамалнуудай—102 процент дүүргэгдээ. 15 районой ажахынууд хабарай тарилгын түсэбые, бүхы районуудай ажахынууд ороohото ба ороohото-бобово ургамалнуудые, хартаабха тариха түсэбөө дүүргэhэн, хоёр район—Бэшүүрэй ба Кабанскын—овощ тариха түсэбүүдээ дүүргээгүй. Байгша оной июлиин 6-най байдалаар 190,6 мянган гектар паар хахалагдаа гэхэ гү, али түсэбэй дүүргэлтэ 97 процент болоо. Зэдын, Яруунын, Хэжэнгын, Мухар Шэбэрэй ба Прибайкалиин районуудай ажахынууд паар хахалха түсэбүүдээ дүүргэнхэй. Ивалгын райондо паар хахалалга hулаар ябуулагдана (түсэбэйнь дүүргэлтэ 43 процент). Кабанскын райондо—79 процент.

Хүдөө ажахын ургамалнуудые уhалалга (1 дахин) 26,9 мянган гектар талмайда хэгдээ гэхэ гү, али уhалагдадаг газарай 70 процент болоно. Сабшалан болон бэлшээри уhалалга 109.9 мянган гектарта хэгдэжэ, уhалагдадаг сабшалан болон бэлшээриин 95 процентнь уhалагдаа.

Республикын ажахынуудта **тэжээл бэлэдхэлгэ**, недондо жэлэйхитэй сасуулан харабал, аали нобшоор ябуулагдажа байна. Жэшээнь, июлиин 20-ной байдалаар үбhэ бэлэдхэхэ түсэбэй дүүргэлтэ 3 процент, искусственна аргаар хатаагдаhан ногооной гурилай— 7 процент дүүргэгдэжэ, тэжээлэй единицэдэ тоолон оруулхада, 7167 тонно болоно. Кабанскын ба Түнхэнэй районуудhаа бэшэ бүхы районуудай ажахынууд силос дарагдагаа үшөө эхилээдүй байhаар. Баунтын, Ахын ба Хойто Байгалай районуудай ажахынууд жэлэй түрүүшын хахадта тэжээл бэлэдхэжэ эхилээгүй.

Мал ажалаар үнгэрhэн жэлэй түрүүшын хахадай байдалтай сасуулан харахада, мяха үйлэдбэрилгэ 6 процентээр, hү haалга—10, үндэгэ абалга — 11 процентээр дээшэлээ.

Республикын бүхы районууд hү haалгаа дээшэлүүлhэн байна. haамхай нэгэ үнеэн бүриhөө дунда ээрээр hү haалга 8 процентээр, нэгэ тахяаhаа үндэгэ абалга 2 процентээр дээшэлээ.

Шахан тарагалуулгада табигдаhан эбэртэ бодо малай сүүдхын дунда зэргын шэгнүүр дээшэлhэн байна.

Бүхы категориин ажахынуудта мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдан абалга иимэ баримтануудаар харуулагдана.

	Түрүүшын хахад жэл: 1986 он	Түрүүшын хахад жэл: 1987 он	1987 оной 1986 онойхитой сасуулхада (процентээр)
Мал ба шубуун (амидын шэгнүүрээр), мянган тонно	24,1	26,6	111
hүн, мянган тонно	73,4	81,6	111
Үндэгэн, миллион	85,5	97,9	115

Республика дотор мал ажалай гол продуктнуудые гүрэндэ худалдаха талаар 1987 оной түрүүшын хахадай гүрэнэй түсэб дүүргэгдээ.

2,5 мянган тонно шэгнүүртэй мал болон шубуун, 8,2 мянган тонно hүн, 12.4 миллион үндэгэн түсэбhөө гадуур худалдагдаа.

Бэшүүрэй, Кабанскын, Ахын, Ивалгын ба Хойто-Байгалай районуудай ажахынууд мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба худалдаха талаар эгээл ехэ ургалта туйлаа.

Баунтынхиhаа бэшэ бүхы районууд гүрэндэ мал ба шубуу худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэбые дүүргэнхэй.

Республикын бүхы районууд, недондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, гүрэндэ hү худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Республикын бүхы ажахынууд үндэгэ худалдаха түсэбөө 115 процент дүүргээ.

Гүрэндэ тушаагдаhан нэгэ үхэрэй дунда зэргын шэгнүүр 339-hөө 356 килограмм хүрэтэр дээшэлүүлэгдээ.

Недондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, парник болон теплицэ соо ургуулагдаhан овощ худалдалгын хэмжээн 1987 оной июниин 29-нэй байдалаар 12 процентээр бага байжа, 229 тонно болоо.

Колхозуудай, совхозуудай, ажахы хоорондын предприятинуудай ба ОПХ-нуудай мал болон шубуудай тоо (мянган толгой):

	Июлиин 1-дэ: 1986 он	Июлиин 1-дэ: 1987 он
Эбэртэ бодо мал	387,3	403.6
тэрэ тоодо үнеэд	113,2	115,6
Гахай	127,9	129.4
Хони ба ямаад	1878,1	1937,1
Шубуун	3563,2	3395,7

Республика дотор эбэртэ бодо малай тоо олошоруулха түсэб 107 процент, гахайгаар—105, хонидоор—127 процент дүүргэгдээ. Хориинхиhоо бэшэ бүхы районуудта эбэртэ бодо малай тоо олошоруулагдаа. Үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, Баунтын районой ажахынууд эбэртэ бодо малай тоое горитойгоор (24 процентээр), Хойто-Байгалай, Захааминай, Кабанскын ба Яруунын районуудай ажахынууд 7 процентээр олошоруулаа.

14 районой 7-донь гахайн тоо толгой олошоруулагдаа, тэдээн соohоо Бэшүүрэй райондо эгээл ехээр (12 процентээр), Баунтын райондо 10 процентээр, Хяагтын райондо 7 процентээр олошоруулагдаа.

Хонидой тоо 59,0 мянган толгойгоор (3 процентээр) олошоруулагдаа. Ахын, Сэлэнгын, Загарайн районуудhаа бэшэ бүхы районуудай ажахынууд хонидой тоо олошоруулжа шадаа.

Энэ жэлэй түрүүшын хахадта, недондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, бүхы түрэлэй малай тул түрэсэ олошоруулагдаа. Жэшээнь, 2,8 мянган толгой тугал олоор абтаа гэхэ гү, али 4 процентээр ехэ, поршоонхо —0,1 мянган толгой гэхэ гү, али 0,1 процентээр ехэ, хурьгад—21,8 мянган толгойгоор олон гэхэ гү, али 4 процентээр дээшээ.

Эбэртэ бодо малай гарза 5 процентээр, гахайн—1 процентээр, хониной—5 процентээр бага болгогдоо.

Гэхэтэй хамта энэ жэлэй июнь hарада гарзада ороhон малай тоо, 1986 оной июнь hарынхитай сасуулбал, эрид дээшэлhэн байна. Жэшээнь, эбэртэ бодо малай гарза 18 процентээр, гахайн—13 процентээр, хонидой—36 процентээр дээшэлhэн байна. Эбэртэ бодо малай гарза аяар 18 райондо, тэрэ тоодо Яруунын районой ажахынуудта 2,2 дахинаар, Хяагтын ба Хурамхаанай районуудта—1.6 дахинаар дээшэлээ; хонидой гарза 12 райондо, тэрэ тоодо Захааминай районой ажахынуудта 2,2 дахинаар, Зэдын райондо—1,5 дахинаар, Сэлэнгын 1,7 дахинаар, Хяагтын —1,9 дахинаар ехэ болоhон байна.

Агропромышленна комплексын **эдеэ хоолой промышленностиин** предприятинуудай эдеэ хоолой гол шухала продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба түсэбэй дүүргэлтэ иимэ баримтануудаар харуулагдана:

	1987 оной 1 хахад жэлдэ үйлэдбэрилэгдэhэн	Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1987 оной 1 хахад жэлэйхиие 1986 онойхитой сасуулбал, (процентээр)
Мяхан (промышленна үйлэдбэридэ оруулагдаhан), мянган тонно	12.0	105	108
Колбасна зүйлнүүд мянган тонно	5,9	103	109
Загаhанай мяхаар хэгдэhэн продукци (консервэнүүдые оруулалсан), мянган тонно	3,9	93	99.0
Малай тоhон, мянган тонно	1.5	116	109
Тоhотой сырнүүд, мянган тонно	1,0	98	104
hүн дээрэ оруулан тоологдоhон сагаан эдеэн, мянган тонно	52,9	125	116
Консервэнүүд, миллион условнэ баанха	26,2	109	111
Гурил, мянган тонно	45,1	105	97
Кондитерска зүйлнүүд, мянган тонно	11,6	97	105
Макаронно зүйлнүүд, мянган тонно	3,4	104	103
Алкогольгүй ундан, мянган декалитр	767	100,4	148
Минеральна уhан, миллион хахад литр	1,8	71	98

Архи ба улаан архиин зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 12 процентээр бага болоо, виноградна архи—19 процентээр доошолоо, пиво үйлэдбэрилгэ 13 процентээр дээшэлээ.

Түрүүшын хахад жэлдэ холимол тэжээл үйлэдбэрилгэ 139 мянган тонноор хүрөө гэхэ гү, али түсэбэй дүүргэлтэ 103 процент болоо.

Түрүүшын хахад жэлдэ 619 трактор, ашаанай ба тусхай 530 автомобиль, ороohоной 200, тэжээл хуряадаг 99 комбайн, тракторна 364 плуг, тракторна 667 сенокосилка, таряа хадаха 198 жатка, ногооной витаминтай гурил гаргадаг 10 агрегат ба бусад машинанууд агропромышленна комплексдо үгтэнхэй.

Хүдөө ажахыда 23,7 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ (шэмэтэ бодосуудыень 100 процент дээрэ тоолоходо) үгтөө гэхэ гү, али недондо жэлэй энэ үеынхиhөө 0,8 мянган тонноор ехэ, тэжээлэй химическэ нэмэлтэнүүд—2,6 мянган тонно үгтөө гэхэ гү, али 0,3 мянган тонноор ехэ. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые хубаарилан үгэхэ түсэб дүүргэгдэнхэй.

АПК-гай объектнүүдые барилга. Агропромышленна комплексын hалбаринуудые хүгжөөлгэдэ капитальна hомололгын 79,9 миллион түхэриг мүнгэн ашаглагдаа, тэрэ тоодо бүхы хүдэлмэринүүдэй комплексын талаар хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ—62,8 миллион түхэриг хэрэглэгдэжэ, үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхиhөө 2 процентээр ехэ болоно. Газар уhалалгые hайжаруулха хэмжээ ябуулганууд болон уhалагдадаг газар ашаглалгада 17,8 миллион түхэриг хэрэглэгдэбэ гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиhөө 1,5 миллион түхэригөөр ехэ болоно.

Гүрэнэй ба колхозуудай мүнгэ зөөрөөр 600 үхэрэй харууhалагдаха hууритай байра, хонидой 2100 hууритай байра ашаглалгада үгтөө; нэгэ доро 600 тонно үбhэ хадагалха сарай ашаглалгада үгтөө.

Уhалагдадаг 600 гектар, нагаhаа хатаагдаhан 1000 гектар газар ашаглалгада үгтөө.

Хориин районой Георгиевский совхоздо ороohото ургамалнуудай үрэhэ болбосоруулха ба хадагалха комплексно пунктын барилга, Гүрэльбэдэхи мяха-яhанай гурил гаргаха заводые, Сотниковой шубуунай фабрикые үргэдхэлгын хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэhээр.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, капитальна барилгада ургалта туйлагдаа. Гүрэнэй капитальна hомололго ашаглалга 29 процентээр дээшэлээ, шэнэ **гол фонднуудые** ашаглалга 32 процентээр ургаа. Ажахын аргаар бэлүүлэгдэhэн барилга хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн 2 процентээр дээшэлhэн байна.

182.7 километр зайда электрын эльшэ хүсэ дамжуулха линии, «Бурятферммаш» заводые үргэдхэхэ, Буряадай мебель модо болбосоруулгын комбинадай мебель үйлэдбэрилхэ талаар нэмэлтэ хүсэнүүд ашаглалгада тушаагдаа. Барилгын индустриин предприятинуудай бааза бэхижүүлэгдэнэ: Главбурятстройн гэр барилгын комбинадай үйлэдбэриин технологическа управлениин ба «Улан-Удэтрансстрой» трестын баазанууд ашаглалгада оруулагдаа.

Гэхэтэй хамта тоосооото хугасаа соо түсэбтэ даабари гүйсэдүүлэгдээгүй. Гол фонднуудые ашаглалгада оруулха талаар түсэб 23 процентээр дүүргэгдээгүй. Энэ хугасаа соо үгтэhэн капитальна hомололгын лимит 99.0 процент, үйлэдбэриин объектнүүдэй барилгада 100.2, үйлэдбэриин бэшэ объектнүүдтэ 95 процент хэрэглэгдэhэн байна.

Гүрэнэй предприятинуудай ба организацинуудай **хахад жэлэйнгээ даабаринуудые** бэелүүлгэ удаадахи дүнгүүдээр тодорхойлогдоно:

	Капитальна hомололгын хэмжээн: Лимидые хэрэглэлгын процент	Капитальна hомололгын хэмжээн: 1987 оной 1 хахад жэл 1986 оной 1 хахад жэлдэ процентээр	Гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга: Бэелүүлгын процент	Гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга: 1987 оной 1 хахад жэл 1986 оной 1 хахад жэлдэ процентээр
«Бурятэнерго» управлени	79	146	102	99.8
Түгнын шулуун нүүрhэнэй уурхай	59	197	—	6.6 дахин
«Забайкаллес» нэгэдэл	104	104	102	185
«Бурятферммаш» нэгэдэл	102	2.8 дахин	102	3.2 дахин
БАМ-ай барилгын дирекци	107	154	84	138
Главбурятстрой	81	94	65	131
Буряадай АССР-эй Мелиорациин ба уhанай ажахын министерствын бэригдэжэ байhан мелиоративна объектнүүдэй дирекци	135	124	123	119
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй албан зургаануудай предприятинууд, эмхи зургаанууд	111	100.8	40	90

Республикын барилга-хабсаралгын организацинууд технологическа шатануудай ба хүдэлмэринүүдэй комплексын талаар тоосооото үеынгөө түсэбые 102 процент дүүргээ. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үетэй сасуулхада, подрядна хүдэлмэринүүдэй ба ажалай бүтээсын юрэнхы хэмжээнэй ургалта 19 процент болоо. Технологическа шатануудай ба хүдэлмэринүүдэй комплексын талаар подрядна ажалай, ажалай бүтээсын ургалтын талаар түсэбтэ даабаринуудаа «Агропромстрой» трест (хүдэлмэриин түсэб 8, ажалай бүтээсын түсэб 9 процентээр), «Нижнеангарсктрансстрой» трест (7 ба 8 процентээр) үлүүлэн дүүргэ.

Технологическа шатануудай ба хүдэлмэринүүдэй комплексын талаар подрядна ажалай түсэбүүдые Главбурятстрой (99.1 процент), Гусиноозёрскын ГРЭС-эй барилгын управлени (59 процент), «Бурятводстройн» барилгын управлени (97 процент) бэелүүлhэн байна.

Ажалай бүтээсын ургалтын талаар түсэбые барилгын 48 эхин эмхи дүүргэбэгүй. Энэ түсэбөө Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгын управлени (12 процент), «Бурятагропроммехмонтаж» нэгэдэл (3 процент) дүүргэбэгүй.

ТРАНСПОРТ БА ХЭЛХЕЭ…

Юрэнхы хэрэглэмжын транспортын зарим зүйлнүүдэй ашаа шэрэлгэ ба пассажирнуу-

	1987 оной 1 хахад жэлдэ дүүргэгдэhэниинь
Ашаа зөөлгэ: миллион тонно	
Түмэр замай транспорт	—
Автомобильна транспорт	7.9
Уhан замай транспорт	0.8
Пассажирнуудые зөөлгэ: миллион пассажиро-километр	
Түмэр замай транспорт	—
Автомобильна транспорт	538
Агаарай транспорт	152

Түмэр замай Улаан-Үдын отделени шулуун нүүрhэ, барилгын материалнуудые, промышленна түүхэй эд, цемент болон бусад ашаа эльгээхэ талаар хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргээ. Үнгэрэгшэ жэлэй түрүүшын хахад жэлтэй сасуулхада, ажалай бүтээсэ 10.6 процентээр дээшэлээ.

Агаарай транспорт хахад жэлэй хугасаа соо 377,3 мянган пассажирнуудые зөөгөө. Энэнь түсэбhөө 7,8 процентээр үлүү гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхидэ орходоо, 4,8 процентээр дээшэ болоно. Хүдөө ажахын ба ой тайгын 59 мянган гектар талмайда авиационно-химическэ ажал хэгдэhэн байна. Ашаа ба почто зөөхэ, ашаанай эрьесын түсэб бэелүүлэгдээгүй.

Уhан замай транспорт ашаа зөөхэ ба олзо оршын талаар түсэбөө дүүргэ.

СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭ… ХҮН ЗОНОЙ АЖАhУ… ХЭМЖЭЭНЭЙ ДЭЭШ…

1987 оной түрүүшын хахад жэлдэ арадай ажахыдахи хүдэлмэрилэгшэдэй ба алба хаагшадай тоо 1986 оной энэ үеынхитэй сасуулбал 1,4 процентээр ургаа. Колхознигуудай тоо 2 процентээр доошолоо.

Хүдэлмэришэн болон алба хаагшадай hара бүриин салин хүлhэн 253 түхэриг болоно, 1986 оной түрүүшын хахад жэлэйхидэ орходоо 5,4 процентээр дээшэлээ.

Колхознигуудай ажалай түлбэри мүн лэ 5,4 процентээр дээшэлжэ, 175 түхэригтэ хүрэбэ.

Байгша оной январиин 1-hээ республикын предприятинууд болон организацинуудта таhалгаряагүй ажаллаhанай түлөө 10 процент нэмэлтэ түлбэри үгтэжэ эхилэнхэй.

Хүн зониие эд бараагаар болон бусад хангалга. Гүрэнэй худалдаа наймаанай, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин розничнэ эд бараанай эрьесэ 613.7 миллион түхэриг болоно, үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 2,4 процентээр ургаба. Эд бараа болон эдеэ хоол худалдаха талаар эд бараанай эрьесын түсэб бүхы дээрээ дүүргэгдээгүй. (архи худалдангүйгөөр эд бараа худалдаха түсэбшье). Гансал Баунтын район, Гусиноозерск, Северобайкальск городууд түсэбөө дүүргэhэн байна.

Рознично эд бараа худалдалгада hайшаалтай хубилалтанууд болоно үргэлжэлээ: эдеэ хоолой продуктнуудые, промышленна эд бараа худалдалга 6,2 процентээр ургаа, архи худалдалга 17 процентээр доошолоо.

Нниитын эдеэ хоолой предприятинууд өөрынгөө продукци үйлэдбэрилгэ 40.8 миллион түхэригтэ хүргэжэ, түсэбөө 103,9 процент дүүргээ гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй түрүүшын хахад жэлэйхидэ орходоо 7,6 процентээр дээшэлээ.

Республикын промышленна предприятинууд 33,6 миллион түхэригэй, соёлой ба ажаhуудалай, ажахын хэрэгсэлэй эд бараа худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээгээ. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 3,6 процентээр ехэ гээшэ. Эд бараа эльгээхэ түсэб 98,6 процент дүүргэгдээ.

Республикын хүн зондо 51.9 миллион түхэригэй **түлбэритэй хангалга** хэгдээ гэхэ гү, али энэнь үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 11 процентээр дээгүүр гээшэ. Түлбэритэй хангалга хэхэ түсэб дүүргэгдээгүй. Элхиин авто-заhабарилгын завод, «Электромашина», «Теплоприбор», хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые хэдэг завод, «Улан-Удэтрансстрой» трест, Гусиноозёрско ГРЭС, БМДК, Онохойн модоной комбинат, Хойто-Байгалай харгы замай отделени түсэбүүдээ дүүргээгүй.

Республикын хүн зоной **ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн** 16,9 миллион түхэригтэ хүрөө гэхэ гү, али түсэб 102 процент дүүргэгдээ. Үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээн 13 процентээр дээшэлжэ, хүдөө нютагуудта 12 процентээр дээшэлбэ. Буряадай АССР-эй хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министерствэ хангалгын 77 процентые гүйсэдхэhэн байна. Тус министерство хүн зониие хангаха түсэбөө 102 процент, хүдөө нюта-

Буряадай АССР-эй Статистическэ упра…

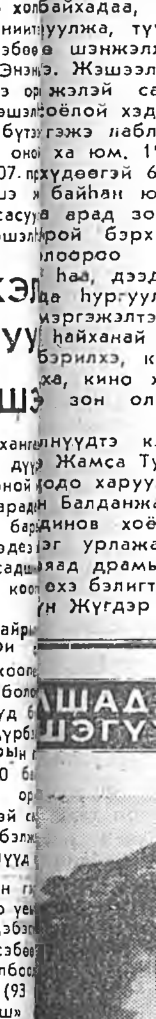

Бурядай автономито округой 50 жэлэй ойдо

...ЭЛГЭЭН АГЫН СОЁЛОЙ ХҮГЖЭЛТЭ

мартагдашагүй образуудаа тэрэл үеэр бүтээгээ. Театр соогоо эгээн түрүүлжэ, гүрэнэй ехэ шагналда — «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордендо хүртэhэн хүн гэээшэ ааб даа. Мүн тэрэл багаар тенор хоолойтой залуу дуушан Абида Арсаланов Улаан-Үдын харшгшадта hайшаагдажа, зохёохы ута замайнгаа эхиндэ гараад байгаа.

1940 ондо буряад искусствын түрүүшын декадын Москвада үнгэргэгдэхэдэ, Агын 40 бэлигтэйшүүл хабаадаа. Агуу Октябриин 50 жэлэй ойе, В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойе угтуулан, округ соо соёл-гэгээрэлэй талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ.

Тэрэ тоодо хүдөө нютагай соёл болбосоролые хүгжөөлгын габшагай хоёр жэл амжалтатайгаар үнгэргэгдөө. Энэ хугасаа соо Ага hууринда округой соёлой байшан, Хара-Шэбэр, Тугшан, hүдэнтэ, Зүдхэли, Будалан, Хүнхэр, Согто-Хангил, Сагаан-Уула, Ушарбай, Үртөө, Шандали, Урда-Ага, Сахюурта, Ага-Хангил нютагуудта урданай уншалгын гэрнүүдтэй жэшэхээр бэшэ соёлой hайн байшангууд баригдаа.

XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой (Согто-Хангил, hуурин) Соёлой байшангай дэргэдэ байгуулагдаhан янза бүриин кружогуудта 300 гаран хүн ябана, тэдэнэй гуша гаранинь духовой болон арадай инструментнүүдэй оркестрнүүдтэ наадана гэхэдэшье, иимэ юумэ хангахын тула хэды ехэ мүнгэнэй гаргашалагдаhаниинь эли болоно ха юм. Түрэл нютаг тухайнь дуу бэшэхые дурадхажа, бүхэсоюзна конкурс колхозой правлени партийна организаци хоёрой соносхоhыешье мартажа болохоор аал?! Москвагай, Ленинградай, Латвиин, Эстониин, Кавказай болон Дунда Азиин республикануудай, Буряадай, мүн автономито хоёр округоймнай дуу бэшэхэ дуратайшуул — бүхыдөө 200 гаран хүн дурсагдаhан конкурсдо хабаадаа hэн шуу. Тиигэжэ хожомынь бултанда мэдээжэ болоhон «Согто-Хангил» гэжэ дуун мүндэлөө бэлэй.

Томо-томо нютагуудта хүүгэдэй хүгжэмэй hургуулинууд хойно хойноhоо нээгдэжэ байгаа. Хара-Шэбэртэ хүгжэмэй оркестрово коллектив бии болгогдожо, Алма-Атагай болон Новосибирскын консерваторинуудhаа мэргэжэлтэд залуушуулда хүгжэм заахаар уригдаа hэн. Тиигэжэ урданьхонишоноор хүдэлжэ байhан Долгоржаб Дашибалова хүгжэмдэ онсо hонор байhанаа харуулжа, хүгжэмэй-педагогическа техникум дүүргээд, түрэл колхоздоо хүгжэмэй ба дуунай хэшээлнүүдые ябуулжа эхилhэн юм.

1961 ондо округой түбтэ хизаар ороноо шэнжэлгын музей нээгдээ. Тэрээн соохи ленинскэ зал он жэлнүүдэй ошохо тума үргэдэжэ, амяараа музей болоод, В. И. Ленинэй нэрэ олгогдоо.

Кировэй, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд, «Путь Ильича» колхоз баhал нютагай музейнүүдтэй болоо. Округой арадай театр, «Агын аялганууд», «Ая ганга» гэhэн залуушуулай дуу, хатарай ансамбльнууд зохёохы ажалаа эхилээ. Хара-Шэбэрэй, Сагаан-Уулын, Ушарбайн, Зугаалайн соёлой байшангууд соо уран зурагай галерейнүүд, ажалай ба дайнай ветерануудай булангууд нээгдээ.

Гар урлалай искусствые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдадаг болоо. Түмэр дабтажа, модо hиилэжэ бүтээhэн зүйлнүүдэй, угалза, хээ гаргажа байгаад урлаhан хубсаhанай заншалта элдэб выставкэнүүдтэ, музейнүүдтэ табигдадаг болоhонhоо хойшо арадай мастернуудай тоо хорохоо болёо.

«Үндэр дабаанай оройдо гарахадаал, ямар ута, хүшэр зам гаталhанаа харахаш»,— гэжэ Агада хэлсэдэг. Эгээл мүнөө, олон тоото харалга, конкурснуудта илажа, лауреадуудай нэрэ зэргэдэ хүртэhэн коллективүүдтэй болоод байхадаа, тэрээхэн үгые hанаандаа оруулхаар байна.

1967 оной март hарада зональна харалгада илажа гараhан 50 бэлигтэйшүүл Агаhаа Москва мордожо, Совет засагай 50 жэлэй ойн баярта зорюулагдаhан ехэ концертдэ хабадаа. Кремлиин Съездүүдэй Ордон соо агынхидай харуулhан дуу, хатар москвагайхидта ехэтэ hайшаагдаа. «Ан хан хүнүүд Москва дуу бэдэржэ ерэдэг hэн. Мүнөө ороноймнай заха холын нютагуудhаа хүнүүд бидэндэ hайхан дуу асаржа ерэнэ»,— гэжэ ниислэл хотынхид тиихэдэ хэлсэhэн байгаа. Мартагдашагүй тэрэ үдэрнүүд тухай ороноймнай соёлой мэдээжэ ажал ябуулагшад хожомынь нэгэтэ бэшэ дурдажа бэшэhэн, «hэеы гэрhээ Кремль хүрэтэр», «Агын талада» гэhэн номуудта, «Россин рапсоди», «Агын талын бэлигтэйшүүл» гэhэн кино-сугдуулбаринуудта тэрэ дурдалгануудынь оруулагдаhан байдаг.

Агые дууша зоной нютаг гэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье, манда дууладаггүй хүнүүд үгы гэхээр юм. Айл бүхэн өөhэдын дуунуудтай, уг бүхэн сууда гараhан дуушадтай байдаг. СССР-эй арадай артистнар, оперын дуушад Лхарасан Линховоин, Ким Базарсадаев, РСФСР-эй габьяата артист Абида Арсаланов, Россин Федерациин искусствын габьяата ажал ябуулагша Дамдинцырен Яхунаев, композитор Базыр Цырендашиев, РСФСР-эй арадай уран зурааша Дашанима Дугаров, мүн тиихэдэ Дандар Дансаранов, Майдари Жапхандаев, Дашицырен Жамбалов, Дагба Ринчинов, Болот Бороев болон соёлой ба искусствын бусад ажал ябуулагшад булта Агын талаhаа гараhан зон гэээшэ.

Мэдээжэ эрдэмтэ, түрүүшын буряад профессор Гомбожаб Цыбикович Цыбиков Агада түрэhэн гэжэ хүнүүд булта мэдэнэ. Бүхыдөө манай округhоо эрдэмэй арбан доктор, жара гаран кандидат ургажа гараhан гэжэ тодорхойлогдоо. Түрүүшын буряад романист Жамса Тумунов, уран зохёолшо, драматург Дашарабдан Батожабай, уран зохёолшо Жамьян Балданжабон, Ш. С. Бадлуев, Ч-Р. Намжилов, Д. Эрдынеев, Ц-Б. Бадмаев болон бусад ехэ бэлигтэн түрэл хизаарайнгаа дулаахан амисхалда сэдьхэлээ жэгнүүлжэ, буряад зоноо омогорхуулhан бүтээлнүүдээ урлаа гэээшэ. Ажахы эрхилхэ, соёл болбосоролоо хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ туйлалтануудта байhанайнгаа түлөө округ КПСС-эй Шэтын обкомой болон облгүйсэдкомой дурасхаалай Улаан Тугаар шагнагдаа. Тиихэдэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дурасхаалта Улаан тугые Хара-Шэбэрэй сельскэ Соведэй харьяата Кировэй нэрэмжэтэ колхозойхид абанхай, нангинаар хадагалжа байдаг.

Агуухэ Октябриин хубисхалай ажамидаралта туяагаар округоймнай соёлой хүгжэлтын утын зам гэрэлтүүлэгдээ. Мүнөө сагта эндэ хүдөөгэй соёлой 28 байшан, хүдөөгэй 7 клуб, районно соёлой 3 байшан хүдэлжэ байна гэхэдэ, соёлой үргэн ехэ, системын округ соо байгуулагдаhаниинь эли харагдаадхина.

Округто ажаhуудаг 4 мянга гаран хүн архидалгатай тэмсэхэ бүлгэмэй гэшүүд болонхой. Архигүй түрэнүүдые бүтээлгэ жэлhээ жэлдэ дэлгэрнэ.

Соёлой эмхи зургаануудта тусхай бэлэдхэлтэй 300 хүн — хоорой, хатарай, хүгжэмэй коллективүүдые хүтэлбэрилэгшэд, режиссернууд, методистнууд, уран зураашад, хүгжэмшэд, библиотекарьнууд хүдэлнэ. Жэл бүхэндэ соёлой институд, соёл-гэгээрэлэй училищи дүүргэhэн зон тэдэнэй зэргэдэ нэмэжэл байдаг. Эрхим ажалаараа шалгаржа, РСФСР-эй соёлой габьяата ажал ябуулагшын гү, али соёлой эрхим хүдэлмэрилэгшын нэрэ зэргэдэ хүртэhэн дүршэлтэй хүнүүд hая ерэhэн залуушуулые уттан абажа, хажуудаа дахуулан, hургадаг гээшэ.

Соёлой-спортивна комплекснуудай хүдэлмэриие эрхилэлгын баян дүй дүршэл Алхана, Зугаалай, Хара-Шэбэр, Зүдхэли нютагуудта бии болонхой. КСК-гай хүдэлмэриие тодорхойлолгын соведүүдтэ урагшаа hанаатай, ябуулгатайхан зоной бии байhаниинь тэдэ нютагуудта эгээн тодоор харагдадаг юм.

Мүнөө Агуу Октябриин 70 жэлэй ойе, автономито округойнгоо 50 жэлэй ойе угтахаар бэлдэжэ байхадаа, Агын соёлшод хэжэ байhан ажалайнгаа удха нүлөөе дээшэлүүлхэ, элдэб хэмжээ ябуулгануудта залуушуул болон ветерануудые олоор хабаадуулха гэжэ оролдоно. Уран hайханай харалгануудта ходо хэбаададаг, элдэб жанрнуудые шудалhан hайн дуратан-артистнар олошороо. Зүдхэли, Алхана, Зугаалай, Ушарбай, Сагаан-Уула, Ага-Хангил, Урда-Ага, Хүнхэр, Согто-Хангил, Сагаан-Шулуутай нютагуудай колхозно хоорнууд хүдэлмэреэ эдэбхижүүлээ. Дуу зохёохо дуратайшуул соонhоо Дагба Ринчинов, Ринчин Балдандашиев, Бата Бальжинимаев, Михаил Кряжев мэтын бэлигтэйшүүл тодороо. Эдэнэй бэшэhэн дуунуудые Ага нютагай дуушан Дулма Норбоева, Зугаалайн Баясхалан Цыбенов, Согто-Хангилай Бадмажаб Батомункуев, Дульдургын Вера Дамдинцыренова, hүдэнтын Раднажаб Болотов гэхэ зэргын хоолойтон гүйсэдхэнэ.

Ажалшадые соёлой талаар хангалтгүй гуримтай hайнаар ябуулхын тула оролдожо байдаг зониие эндэ нэрлэнгүй унгэрхын аргагүй. Сэсэгма Дагбаевна Жамбалова, Балдандоржо Николаев, Марина Будажапова, Сэсэг Чойжилхамаева түрүүтэй уран hайханай коллективүүдэй эдэбхитэд, дирижер Валерий Воронов, режиссернууд Даша Цыремпилова, Цыпилма Балдарова, Сэсэгма Бадмацыренова, Любовь Догдомэ, научно-методическа түбые даагша Цындыма Геренова болон бусадай хүсэлэл оролдолгоор округ соохи соёлой ажабайдал булаг шэнгеэр бурьялжа байдаг.

Гэр бүлын ансамбльнуудай жэл бүри олон боложо байhые тэмдэглэхээр. Тугшанай, Алханын бүлэнүүд концертнүүдтэ эдэбхитэй хабаадана. Тиихэдэ Согто-Хангилhаа колхозник Элбэгтэ Еазэровай, Ага hууринhаа Ринчин Балдандашиевай гэр бүлын ансамбльнууд мэдээжэ болонхой.

Тиихэдэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэд соонhоо Цыремжит Цымжитова (hүдэнтэ), Соёлма Дамдинова (Шандали) эрхим ажалаараа шалгарна. Номой далай соонhоо эрдэни шүүжэ, зондоо хубаадаг бэрхэшүүл үшөөл олон бии юм аабза. Юрэдөө, соёлой элдэб hалбаринуудта хүдэлжэ, олондо хүндэтэй болоhон бүхы зониие газетэдэ барлагдаха гансахан статья соо дурдахын аргагүй шэнги. Хүнэй хамаг hайхан хүсэл, эрмэлзэлые дэмжэжэ байдаг, арадайнгаа искусствын эгээл hайхан гурим, заншалнуудые сахижа, шэнэ үеын залуушуулые тэдэ жэшээнүүд дээрэ хүмүүжүүлжэ шададаг эдэ зондо магтаалай үгэнүүдые олохонь бэрхэтэй. Жэшээнь, Тугшан нютагта музейтэй болохын тула нилээд ябуулга хэhэн, hүүлэй hүүлдэ энэ хүсэлөө бэелүүлжэ hалаhан, мүнөө тэрэ музейнгээ директорээр хүдэлжэ байhан ажалай ба партиин ветеран Бутит Цынгуевна Цэдашиевагай эдэбхи оролдолгые юугээр сэгнэхэбши? Бүгэдэ зоной хүндэ, дуран лэ иимэ хүнүүдэй аша габьяае харюулна ха юм.

Табин жэлэй туршада Агын талын ажалшадай соёлойнгоо хүгжэлтэдэ хэhэн түгэлдэр алхаса бүхэн тухай тодорхойгоор хөөрэхэ гэжэ оролдоhомнай энэл даа.

Ж. ДОРЖИЕВ,
хизаар ороноо шэнжэлгын Агын окружной музейн директор, РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй кандидат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зүдхэлиин уран hайханай коллективэй гэшүүд хатарна.

Б. Цырендоржиевай фото.

Уншагша асуудал табина

ХЭЗЭЭ ТЕЛЕФОНТОЙ БОЛОХОБИБДИ?

Бидэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай ветерануд, тусхайта пенсионернүүд болон ажалай ветерануд редакцида гүйлтатайгаар ханданабди. Райвоенкомдо болон городой телефонно станциин хүтэлбэрилэгшэдтэ болон бусад эмхинүүдтэ оло дахин хандажа, телефон гэртээ табюулха тухай хэлэhэн байнабди. Юуб гэхэдэ, бидэнэй дунда фронтнуудта шархатаhан, удаань ехээр үбшэлhэн хүнүүд олон. Тиихэдэ манай гэртэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда түрэлхидөө, хани нүхэдөө алдаhан ори гансашье хүнүүд баhал ажаhуудаг.

Элдэб гэнтын ушарhаа түргэн туhаламжын машина дуудаха саг гарадаг. Тиихэдэнь үйлсэдэ тодхогдоhон эгээл дүтын телефон-автомат 300—500 метрэй зайда оршодог. Харин зарим телефон-автомадууд эбдэрэнхэй, заhабарилатдаагүй байдагынь халагламаар. Илангаяа hүни орой болоходо, телефон бэдэржэ тухашардагбди.

Дайнай болон ажалай ветерануудта хүнгэлэлтэнүүдые олгохо, анхарал хандуулха тухай партии болон правительствын тогтоолой гараhаар олон жэл үнгэржэ байна. Тэрэшэлэн ветерануудые телефоноор хангаха тухай мүн лэ эрилтэнүүд табигдаа hэн. Гэбэшье энэ тогтоолой ёhоор тусхай хэмжээнүүд гүйсэд дүүрэнээр абтаагүй. Тиигээдшье олонхи нүхэдэймнай бэеын элүүр энхэ байдал бидэнэй hанаа зобооно. Бидэ бэеэ гамнангүй, Эхэ ороноо хамгаалhан байнабди.

Түргэн сагай болзор соо тусхай хэмжээнүүд абтаха бэзэ гэжэ найданабди. Эдэ хүнүүдтэ телефон табюулха хэрэгтэ туhалалсыт.

Улаан-Үдэ хотын Барилгашадай (Строителей) проспектын 18-дахи гэртэ ажаhуудаг ажалай болон дайнай ветерануд О. Шишмарева, М. Доржиев, Б. Ганжуров болон бусад (15 хүнэй гар табигданхай).

РЕДАКЦИhАА: **Ажалай болон дайнай ветерануудай эрилтэнүүдые хангаха, энэ асуудалые шиидхэхэ талаар хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй гэжэ харьяата эмхинүүдтэ — городой телефонно станциин, арадай депутадуудай Октябрьска райсоведэй гүйсэдкомой хүтэлбэрилэгшэдтэ редакци hануулна, энэ асуудалаар харюу хүлеэнэ.**

…ЛШАДАЙ …ШЭГҮҮД

БЭРХЭ hААЛИШАН

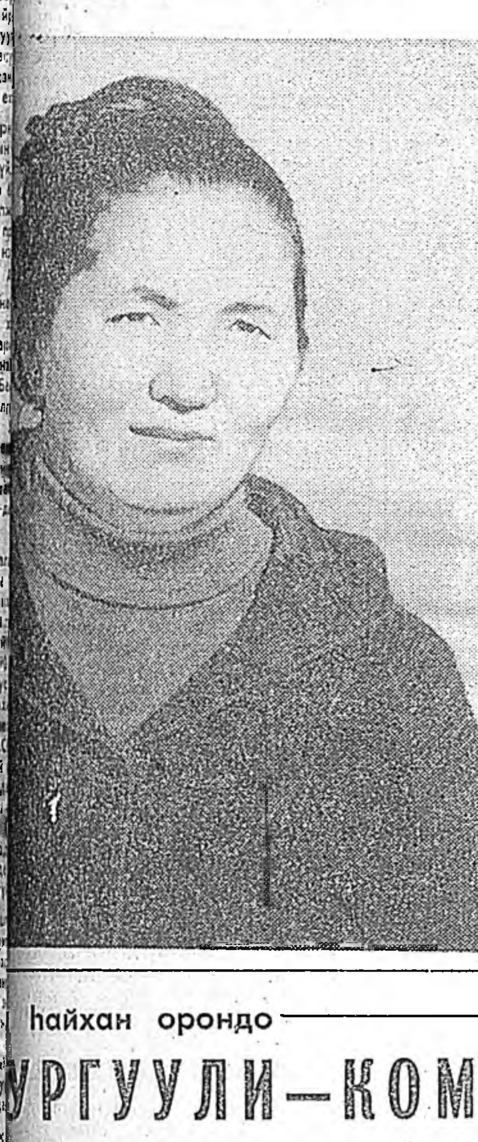

«Улаан-Аха» колхозой hаалишад hү hаалгаар районсоогоо социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана. Үнөэдээ рационой ёhоор зүбөөр хоолуулжа, үнгэрhэн үбэлжэлгын үедэ hү hаалияа доошолуулаагүй юм. Тиигэжэ хахад жэлэйнгээ уялгануудые гүйсэд hайнаар бэелүүлhэн байна. hаалишадай дунда С. Д. Гармаева, Я. С. Шагдурова, Д. С. Тагланова, Д. Ж. Патархеева, Я. М. Ошорова гэгшэд эрхим ажалаараа шалгарна. Тэдэнэр хахад жэлэй туршада үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 500—700 килограмм hү hааhан байна.

Мүнөө Нюрганай hү hаалиин фермын hаалишад hүнэй шанар дээшэлүүлхын түлөө шанга тэмсэлдэ оролсонхой. Абаhан уялгануудаа заатагүй дүүргэхэ, жэлэй туршада үнеэн бүхэнhөө 1000 килограммhаа доошо бэшэ hү hааха гэhэн уялгануудаа заатагүй бэелүүлхэ гэhэн зорилготойгоор hаалишан бүхэн ажаллана. Түрүү hаалишан Я. С. Шагдурова жэлэй эхинhээ үнеэн бүхэнhөө 700 килограмм hү hаагаад байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нюрганай hү hаалиин фермын түрүү hаалишан Я. С. Шагдурова.

Хүдөө бэшэгшэ Д. ДУГАРОВАЙ фототекст.

Ахын район.

Номой тал

МОСКВАДА ХЭБЛЭГДЭЭ

Агуухэ хубисхалай 70 жэлэй ойдо зорюулжа, Москвагай «Просвещение» хэблэл шэнэ ном гаргаба. «Агуу Октябриин геройнууд, 1917» гэhэн гаршагтай ном Октябриин зэбсэгтэ восстани бэлэдэhэн ба бэелүүлhэн тухай хөөрэнэ. Тус номой авторнууд А. Рудь болон В. Шелохаев большевик партиин олон элитэ ажал ябуулагшадай дүрэнүүдые зураглана. Архивай документнүүдэй, фото-зурагуудай, революционно байлдаануудта хабаадагшадай дурсалгануудай үндэhөөр энэ ном зохёогдонхой.

Сибириин элитэ большевигүүдэй нэгэн Борис Захарович Шумяцкий тухай номой нэгэ хубинь хөөрэнэ. Верхнеудинск хотодо түрэhэн гайхамшагта революционер 1903 ондо, 17 наhатайдаа, РСДРП-гэй гэшүүн болоhон байгаа. Хүдэлмэришэдэй забастовконуудта эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, хорюулта марксис литература тараадаг hэн. Б. Шумяцкий 1905 ондо РСДРП-гэй Красноярско комитедэй гэшүүнээр hунгагдажа, хаанта засагаар хоригдоhон литература хадагалдаг, зоной дунда дэлгэрүүлдэг бүлэгые хүтэлбэрилээ. Харин ородой түрүүшын революциин үедэ, 1905 оной декабриин үдэрнүүдтэ хүдэлмэришэд-дружинникгуудай отрядуудые толгойлhон юм.

1917 оной Февралиин революциин hүүлээр Б. З. Шумяцкий Красноярска Совет эмхидхэлтэдээ хабаадалан, «Сибирская правда» гэhэн большевик газетын редактор байhан тухайнь энэ ном тодорхойгоор хөөрэнэ. Зүүн Сибирьтэ Соведүүдые байгуулха, тэдэниие бэхижүүлхэ, мүн большевигүүдэй тала баридаг болгохын түлөө тэмсэл тухайнь уншагшад мэдэжэ абаха юм. Сибириин Соведүүдэй ЦИК-гэй түрүүлэгшээр hунгагдаhан Б. З. Шумяцкий ленинскэ суртал hургаалые хэлбэришэгүйгөөр баримталдаг hэн.

200 мянган хэhэгээр хэблэгдэhэн энэ ном дүлэтэ революционернүүдэй намтартай, гайхамшагта тэрэ үеын үйлэ хэрэгүүдтэй уншагшадые танилсуулна.

Г. ХОБОТЬЕВ.

• • •

Москвагай «Медицина» гэжэ хэблэлээр «Санатори болон курортнууд тухай справочник» барлагдажа, наймаанда гаргагдаба. Ороной мэргэжэлтэдэй бэшэhэн энэ справочник врачнуудта, ажалшадые амаралтада эльгээдэг профсоюзуудай эмхидхэгшэдтэ туhатай байхань дамжаггүй. Шэнээр хэблэгдэhэн ном дотор СССР-эй курорт, санаторинууд тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэнхэй.

Ном дотор Буряадай АССР-эй Аршаан курорт, Гааргын, Аллын болон бусад нютагуудай аршаан булагууд тухай бэшэгдэжэ, олоной анхаралда дурадхагдаба.

Л. АЛЕНКИН.

ТАСС · АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

ХАНИ БАРИСААНАЙ hАРА

ХАНОЙ. Хоабинь гэжэ гидроузел, Фалай ТЭС, Лаокай гэжэ апатидай ашагта малтамалай хэбтэшэ, Бимшондохи цементын завод — эдэ бүхы адресууд вьетнам болон совет мэргэжэлтэ холбоонуудай хани барисаанай hарын хэмжээ ябуулгануудай түсэбүүдтэ оруулагдаа. Вьетнамай профсоюзуудай федерациин секретариат тэрэниие үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри баталан абаба. Энэ hара Агуухэ Октябриин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаhан байгаа.

Агуухэ Октябриин социалис революциин илалтын удха шанар СССР-тэ экономическа байгуулалтын түйлалтанууд тухай хөөрэhэн выставкэнүүд, кино-харалганууд, лекцинүүд алдарта hайндэрэй урда тээ республика дотор эмхидхэгдэхэ, КПСС-эй ба Совет гүрэнэй эб найрамдалта политика дэмжэhэн митингүүд үнгэргэгдэхэ юм.

Интернациональна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсололго hарын гол үйлэ хэрэг болохо юм. Вьетнамай инженернүүд болон хүдэлмэришэдэй, совет мэргэжэлтэдэй ээм зэмээ ниилүүлэн ажалладаг үйлэдбэриин коллективүүд ажалай бүтээсэ нэмээхэ, түүхэй эд болон материалнуудые алмаха талаар дээшэлүүлэгдэhэн уялгануудые абаhан байгаа. Совет мэргэжэлтэд профсоюзай путевкоор СРВ-гэй бусад хото городуудаар аяншалжа, энэ оронойн үзэсхэлэн hайхан газарнуудтай, байгаалитай танилсаха юм.

Совет мэргэжэлтэдтэй хамта хүдэлхэдөө, Вьетнамай залуу ажалшад мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай орган — «Нян зан» газетэ тэмдэглэнэ. Вьетнамай Компартиин VI съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхын, хоёр оронай экономическа, эрдэм-техникын харилсаанай ашаг үрые дээшэлүүлхын тула социалис мүрысөөн сэхэ үүргэ дүүргэнэ.

ХӨӨРЭЛДӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД hАЙШААГДАА

БУДАПЕШТ. ВНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ К. Гросой хани ёhоной албанай хэрэгээр СССР-тэ ошожо, хэhэн уулзалгануудые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевтой, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжковтой тэрэнэй хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые ВНР-эй Министрнүүдэй Совет hайшааба гэжэ ВНР-эй правительствын тусхай түлөөлэгшэ эндэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ.

Совет-венгер олон янзын харилсаа холбоон бата бэхи үндэhэ hуури дээрэ тогтоогдоно гэжэ тэрэ хэлэбэ. Экономико хүтэлбэрилгые, шэнэдхэлгын асуудалнуудта, нийтын-политическэ институдуудай системые саашадань демократизацилгын асуудалнуудта нэгэн адляар хандадаг байhыень Москвагай хөөрэлдөөнүүд гэршэлээ. Хоёр орон социализм байгуулгын шэнэ, мүнөөнэй харгы замуудые бэдэрнэ. Эгээл тиимэhээ hанамжануудаа хэлсэхэ, дүй дүршэлөө халан абалсаха гээшэ мүнөө тэдэнэртэ илангаяа шухала удха шанартай байна. СССР болон ВНР өөhэд өөhэдынгөө аша туhа зүбшэн хэлсэхые саг үргэлжэ шармайн оролдожо байдаг.

КОНСТИТУЦИИН ПРОЕКТ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭГДЭНЭ

КАБУЛ. ДРА-гай Конституциин проектые зүбшэн хэлсэлгын үелэ хазарей үндэhэ яhанай соёлой ажал ябуулагшад оронойн социально-политическэ байгуулалта, эрхэтэдэй, эрхэнүүд ба уялганууд, правительствын ажал ябуулга, сүүдэй байгуулалта тушаа тодорхой дурадхалнуудые оруулба. Хазарей үндэhэ яhанай ажалшадай түбэй соведтэ болоhон суглаан дээрэ проектнэ элдэб дүримүүд тушаа hанамжануудые дурадхалнуудые согсолхын тула тусхай комисси hунгагдаа.

Бахтар агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаhан оронойн Үндэhэн Хуулиин проектые дэмжэhэн ажалшадай суглаанууд оронойн элдэб кишлагуудта, уезднүүдтэ болобо.

ГЭМТЭНЭЙ НЭРЭ ЭЛИРҮҮЛЭГДЭЭ

ДЕЛИ. Хоёр хоногой албанай хэрэгээр Шри-Ланкада ошоод байха үедэнь Индиин премьер-министр Раджив Гандиин бэедэ хоро хүргэхэ hэдэлгэтэйгээр добтолhон гэмтэнэй нэрэ элирүүлэгдээ. ЮНИ гэдэг информационно агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, энэ хадаа 22-той сэрэгэй алба хаагша Виджитха Рохана Виджаямуни болоно. Энэ сэрэгэй алба хаагша арал дээрэ тамилнуудта зүрюу харша ябуулгануудые үүдхэдэг Джатика Вимукти Перамуна гэдэг обшиныншажанай партитай холбоотой байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ.

Арал дээрэхи угсаатанай хёмороо зуришэлдөөе гуримшуулха тухай Индиин ба Шри-Ланкагай хоорондо баталагдаhан хэлсээе буруушаадаг гадаадын тусхай албан зургаануудтай холбоо барисаа тогтоодог Шри-Ланкагай дээдэ тушаалта бүлэгөөрхидтэй тэрэ үгсөө холбоотой байхадаа магадгүй гэжэ мүрдэлгэ хэгшэд тоолоно гэжэ ЮНИ агентство мэдээсэнэ.

Р. Гандиин бэедэ хоро хүргэхэ hэдэлгын гаргагдаhанhаа уламжалан, Индидэ гүрэнэй дээдэ тушаалтадые сахин хамгаалха хэрэгые шангадхахын тула шухала хэмжээнүүд абтажа байна.

МНРП-гэй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ТОГТООЛ

УЛААН-БААТАР. Гэр байрын барилгые бүхы хэмжээгээр үргэдхэхэ гээшэ байгша табан жэлэй эгээл шухала асуудалнуудай нэгэниинь болоно. Гэр байра ашаглалгада оруулха гүрэнэй түсэбүүдые гансал дүүргэжэ бэшэ, харин эрхэтэдэй мүнгэ зөөреэр үмсын болон кооперативна гэрнүүдэй барилга урмашуулжа, энэ асуудалые шиидхэжэ болохо. Энэ зорилгоор МНРП-гэй ЦК-гай Политбюро республика дотор үмсын гэр барилгые хүгжөөлгэдэ туhалха тухай тогтоол баталан абаа.

hайхан орондо

…ҮРГҮҮЛИ—КОМПЬЮТЕР

олимпиадануудта шангай hургуулинуудые гол түлэб ээлдэг юм. Мүнөө үедэ орон дотор иимэ классуудтай 10 hургуули бии. Тиихэдээ тэдэнэй зургаань хүдөөгэй районуудта юм. 60-аад онуудай эхээр иимэ hургуулинуудые байгуулжа эхилhэн.

Жэл бүри тусхай класстай hургуулинуудай хэдэн арбаад багшанар бусад hургуулинуудаар ябажа, эгээл хурса үхибүүдые шэлэдэг юм. Үхибүүд хоёр шалгалта баридаг. Түрүүшын бэшэмэл шалгалта зунай амаралтын үедэ үнгэргэгдэдэг. Бэшэмэл хүдэлмэри hайнаар хэhэн үхибүүдтэй хөөрэлдөө эмхидхэhэнэй hүүлээр эрхимэй эрхимүүд шэлэн абтажа, тусхай шэглэлтэй классуудай шабинар болодог юм. hурагшадай элүүр энхэ, юумые бүхөөр хадууржа абадаг байhаниинь хараада абтадаг. Юуб гэбэл, тэдэнэр гурбан жэл соо hурахадаа, математикаар болон физикээр хоёр дахин ехэ (юрын hургуулиитай сасуулхада), программа гансал шудалдаг бэшэ, харин юрэнхы дунда hуралсалай курсын бүхы бэшэ дисциплинэ шудалха болоно бшуу.

Иимэ нэгэ классай эдир математигуудтай уулзахаяа бэлдэжэ байхадаа, конспектhээ hаладаггүй, формула дээрэ нэтэржэ hуудаг, «нюдэндөө шэлтэй» туранхай үндэр үхибүүдые харахаб гэжэ hанаhан байгааб. Тээд hургуулида дүтэлхэдөө, зобhарлалгын үедэ футболой бүмбэгэ намнажа ябаhан шуугя шэмэгтэй үхибүүдтэй уулзахадаа бүришье гайхаа бэлэйб.

Хэдэн минутын үнгэрхэдэ, үхибүүд математикын хэшээлдэ ороод hуужа байгаа hэн. 36 hурагшадай 16-ниинь хүбүүд, 20-ниинь басагад. Монголой гүрэнэй университет дүүргэhэн, 30 хүрэжэ ябаhан Нарангэрэл багшань шабинараа халташье анхаралгүй орхихогүй гэhэн гурим баримталдаг байна. Хэн нэгэнэй ойлгоогүй хэбэртэй байхадань, багшань шэмээгүйхэн, бусад хүнүүдтэ hаад хэнгүй, хүн бүхэндэ дүтэлжэ, ойлгоогүй юумыень тайлбаридаг байгаа hэн.

Темээ үзөөгүй гэжэ hанаhан үхибүүнhээ асуухые оролдодоггүй, хэрин бусадhаа үлүүгээр мэдэхэ хүнүүдтэ хэлэхэ арга боломжо олгодог байhаниинь үшөө нэгэ онсо шэнжэнь болоно. Дуратайл хүн харюусадаг байна. Тиимэhээ хэшээлынь хашалгүйгөөр үнгэрнэ, хамтын хөөрэлдөөндэ булта адли хабаадана, эгээл тааруу шиидхэбэри хамтаараа бэдэрдэг байна.

hуралсалай энэ жэлhээ эхилжэ тус hургуулида информатикын болон тоолон тодорхойлхо техникын үндэhэ hуури зааха талаар туршалга үнгэргэгдэжэ байгаа юм ха. Тээд мүнөө дээрээ компьютер тодхогдоhон класстай ори ганса hургуули болоно. Ойрын жэлнүүдтэ орон дотор 36 компьютернэ кабинет тухеэрэгдэхээр хараалагдана.

Информатика болбол монгол hургуулинуудта заагдадаг эрдэм мэдэсын шэнэ hалбари мүн. Эндэ ямар бэрхэшээлнүүд бииб гэбэл, мүнөө дээрээ тоолон тодорхойлхо техникэ дуталдана. Тиимэhээ анхан дээрээ иимэ зам шэлээ юм. Түрүүшээр дисплей тодхогдоhон классууд район бүхэндэ болоод аймагай түбүүдтэ байгуулагдаха. Дүтэ шадар оршодог hургуулинуудай үхибүүд тэндэ ерэдэг байха. Харин hүүлдэ hургуулинуудай материальна үндэhэ hууриин бэхижэхэ тула иимэрхүү классуудай тоо олошорхо байна.

Информатика зааха багшанарые hургаха асуудал баhал шиидхэгдээгүй. Мүнөө үедэ энэ асуудалые шиидхэлгэдэ университет, политехническэ институт, научна эмхи зургаанууд оролсонхой. Тэдэнэрэй үндэhэ hуури дээрэ зохихо курсанууд эмхидхэгдэhэн байгаа. Дунда hургуулинуудай багшанар hуралсалай ба методическа литератураар хангагдана. Монгол hургуулинуудай программада «Информатикын болон тоолон тодорхойлхо техникын үндэhэ hуури» гэhэн шэнэ дисциплинэ 1995 он болотор эсэслэн оруулагдахаар түсэблэгдэнэ.

Д. АРИУНБОЛД,
монгол журналист.

(Монголпресс—АПН).

Улаан-Баатар.

ХҮН БА байгаали

ЭМ ДОМТО УРГАМАЛНУУД ТУХАЙ

МҮНӨӨ үе сагай дэлхэйн медицинэдэ хэрэглэгдэдэг эм домдо оролдог ургамалнуудай зүйлнүүд гэнтэ, нэгэн доро тодорхойлогдоогүй, удаа дараалан элирүүлэгдэһэн гээшэ.

Байгаалиин ургамалнуудһаа эм дом хүн үшөө эртэ урда сагта абадаг байһан. Он жэлэй ошохо бүри тиимэ эмүүдэй тоо улам олошоржо байгаа. Нютагай ургамалнуудые хэрэглэжэ һурахадаа, тэрэ үеын хүнүүд ажабайдалдань шухала хэрэгтэй зүйлнүүдые удаа дараалан шэлэжэ абадаг болоо. Тиигэжэ эдеэ хоолдо, элдэб янзын үйлэдбэридэ, мүн баһа эм бэлэдхэлгэдэ оролдог ургамалнуудые оложо, хэрэглэжэ эхилээ.

Эртэ урда сагта ажаһууһан элитэ ехэ эрдэмтэ, философ, эмшэлэгшэ Авиценнэ (Абу-Али ибн-Сина) эм абажа боломоор 394 түхэлэй ургаса тухай тобшо мэдээнүүдые зохёоһон байдаг. Тэрэ үе сагһаа хойшо хэдэн зуун жэлнүүдэй туршада олонхи эмүүд ургамалнуудһаа бэлдэгдэдэг байһан, мүнөөшье бэлэдхэнэ. Удаань химическэ лабораторинуудта бэлдэгдэһэн эмүүд ургаса ногоонһоо абтадаг эм дом «түрижэ» эхилээ. Теэд мүнөөшье үедэ манай орондо үйлэдбэрилэгдэдэг эмүүдэй гурбанай нэгэ хубинь ургамалнуудһаа абтадаг гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Манай ороной үргэн тала дайдада ургадаг 21 мянган зүйлэй 2500-нь медицинэдэ элдэб зэргээр хэрэглэгдэдэг байха юм. Тэдэнэй дунда сэсэг, залаата ногоон ургамалнууд, модод, элдэб бургааһад бии. Тэдэнэй эмшэлхэ шанарынь СССР-эй Гүрэнэй эм бэлдэдэг хэрэгые зүбшөөдэг зургаанда (ородоор Государственная Фармакопея СССР гэжэ нэрлэгдэдэг) хуулитаар баталагданхай. Ургаса суглуулдаг, буйлуулдаг, эм домдо элдэб хэмжээгээр хэрэглэдэг предприятинууд болон эмхи зургаанууд эдэ зүбшөөлнүүдыень жэншэдгүй баримталха уялгатай юм.

Эм домдо оролдог ургамалнууд эмшэлхы шанараа хүгжэлтынгөө элдэб шатада нөөсэлдэг. Тэдэ бодосуудай тоодо алкалоидууд, гликозидууд, эфирнэ тоһонууд, витаминууд гэхэ мэтэ оролсодог байна. Тэдэниие ажамидаралта эдэ бодосуудаа суглуулһан үедэнь суглуулха, бэлэдхэхэ шухала. Суглуулагдаһан түүхэй эдэй шанарыень зүбөөр суглуулһанһаа, хатаалгаһаа болон хадагалалгаһаа дулдыдадаг. Ургамалнуудые ехэнхидээ нараиай элшын орохогүй, һайнаар үлеэгдэдэг байрада хатаахада һайн. Хуурай, һэрюун газарта хатааһан ургамалнуудаа хадагалхада шанарынь муудадаггүй.

Эмдэ оролдог ургамалнуудай үндэһыень гү, али түмһыень эртэ хабар, үгы һаа, намартаа, ургасын үрэһөө болбосоруулһанай удаа суглуулхада, шанарынь һайн байха. Залуухан үнжэгэн һалаануудай хальһа, модоной гүлгэнүүдые (тэдэнэй задархаһаань урид) март-май һарада бэлэдхэхэдэ болоно. Ургамалнуудай набша намаа тэдэнэй сэсэглэхэһээ хахад һара урид суглуулагдадаг. Ургасын эшэ, ногоо болон сэсэгүүдэйнь буурсагай задаржа байхада бэлэдхэхэдэ һайн, зүгөөр үрэ жэмэс хүсэд эдеэшэһэн хойнонь суглуулхада зүйтэй.

Ямаршье эмхи зургаанда хүдэлдэг гү, али пайн дураараа ургамал суглуулдаг хүнүүд эмдэ оролдог ургамалнуудые бэлэдхэхэдээ, тусхай ёһо гуримуудые, эрилтэ дүримүүдые жэншэдгүй нарижаар баримталха зэргэтэй юм. Хомор ушардаг гү, али СССР-эй ургамалай аймагай «Улаан дэбтэртэ» оруулагдаһан зүйлнүүдые тусхай зүбшөөлөөр, тэдэндэ хохидол үзүүлхэгүйгөөр олзоборилхо гэһэн шанга гурим бии.

Мүнөө үе сагта эмдэ ородог ургамалнуудай химическэ бүридэлынь, эмшэлхэ хүсэ шадалынь нилээд нарижаар шэнжэлэгдэһэн, ямар ургасаһаа ямар эмүүд абтахаб, хэды хэмжээгээр холижо, даамай шанга эм абахаб гэжэ яһала гүнзэгы нарижаар тодорхойлогдоһон гээшэ. Элдэб янзын ургамалнуудай ондо ондоо хубинуудынь өөр өөрын химическэ бүридэлтэй юм. Заримдаа нэгэ ургамалай эшэнь, набшаһадынь, үндэһэниинь бэе махабадта олон ондоо нүлөө үзүүлхэ аргатай байдаг.

Буряад орондомнай 1700 янзын ургамалнууд ургадаг. Тэдэнэй дунда хүн зоной эм домдо хэрэглэдэг ургамалнуудые бүгэдынь нэрлэхэ бэлэн бэшэ. Намаг соо ургадаг тэрэнгиин набшаһад болон залуу һалаануудһаа бронхит үбшэ аргалха эм абтадаг, бүдүүн набшаһатай бадаанай үндэһэн хотын, гэдэһэнэй үбшэ аргалхада аша туһатай байха. Хуһанай гүлгэнүүдые доторой элдэб янзын үбшэнүүдтэ хэрэглэдэг. Долоогонын жэмэс зүрхэнэй үбшэ аргалхада туһатай. Алирһанай һайн шанарые Буряад оронойнмай хүн зон һайн мэдэдэг. Шасарганын жэмэс хотын үбдэхэдэ хэрэглэгдэдэг. Таба һалаата, үрмэдэһэн, сагаан ая, мойһон, нохойн хоншоор, ганга болон бусад ургамалнууд үнинһөө хойшо бэеын элүүрые сахиха хэрэгтэ һайн нүлөө үзүүлдэг гээд мэдээжэ болонхой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хүн зон ургамалһаа бэлдэгдэһэн эм хэрэглэхэ гэжэ оролдодог болонхой. Энэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, эмдэ оролдог ургамалнууд тухай хүнүүд эрдэм' мэдэсээ дээшэлүүлээ, нүгөө талаһаань, синтетическэ аргаар үйлэдбэрилэгдэһэн эмүүдые хэрэглээд, һайнаар эдэгээгүй хүнүүд ургамалнуудай шэдитэ хүсэндэ хандадаг болоно бшуу.

Үбшэлһэн хүнүүд өөһэдөө «мэдээд» элдэб ургамалһаа хэгдэһэн эмүүдые хэрэглэхэ гэжэ оролдодог. Ямаршье ушарта врачай дурадхалгүйгөөр эм хэрэглэхэнь аюултай. Ямар нэгэ үбшэнһөө хүниие аргалхын тула тэрэнэй бэеын байдалые тон һайн мэдэхэ шухала. Теэд өөһэдөө өөһэдтөө эм «залахадаа» хүн зүб юумэ хэнэб гэжэ һанадаг. Олонхи ушарта тэдэнэр үршэһөө гү, али сугтаа хүдэлдэг хүнүүдһээ зүбшэл абаад «адлишаг үбшэнһөө» бэеэ аргалдаг. Иигэжэ өөһэдөө өөрыгөө эмшэлэлгые зүб гэхын аргагүй.

Эмдэ оролдог ургамалнуудые суглуулгын гурим баримталаагүй һаа, ганса эдэ ургамалнуудта бэшэ, бухы оршон тойронхи байгаалида ехэ хохидол үзүүлхэмнай элитэ.

Бидэниие тойрожо байгаа байгаалидамнай аша туһатай ургамалнуудһаа гадна **хорото бодосуудтайшье зүйлнүүд бии,** тэдэниие алдуу эндүүтэйгээр хэрэглэбэл, хойшолонгыень тухайлхань хүшэр бэшэ.

Ургамалнуудһаа абтаһан эмүүдые имагтал врачай зүбшөөлөөр хэрэглэхэ ёһотой!

Р. ГАРМАЕВ,
фармацевтическэ эрдэмэй кандидат.

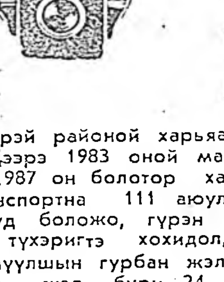

ҮМСЫН МЭТЭЭР ХЭРЭГЛЭНЭ

Бэшүүрэй районой харьяата газар дээрэ 1983 оной майн 15-һаа 1987 он болотор харгын-транспортна 111 аюулта ушарнууд боложо, гүрэн 30 мянган түхэригтэ хохидолдо ороо. Һүүлшын гурбан жэлэй туршада жэл бүри 24—27 иимэ аюулта ушарнууд тохёолдоно.

Эдэ бүхы дээрэ нэрлэгдэһэн тоо, баримтанууд гүрэнэй, мүн үмсын автомототранспорт жолоодогшодой харгын дүрим зүбөөр сахидаггүй, жолоошодой хүдэлмэриин түлөө харюусадаг тушаалтадай хүмүүжүүлгын ба һэргылэмжын хүдэлмэри һайнаар ябуулдаггүй байһые бодотоор гэршэлнэ.

Харгын транспортна аюулай 80 процентнь жолоошодой харгын дүрим эбдэһэн ушарһаа боложо, аюулда орогшодой зариманиинь наһа барана, 85 шахуу процентнь хүндөөр шархатана.

Машинаа хараалагдаһан хэмжээнһээ хурдаар ябуулһан, һогтуугаар жолоодоһон дээрэһээ боложо, ехэнхидээ машинанууд мүргэлдэнэ, мүн хүмэринэ. Эдэ шалтагаануудһаа аюултай ушарнууд район дотор олоор болоно.

Үнгэрһэн жэлдэ тус район дотор 27 харгын-транспортна аюул тохёолдожо, 7 хүн наһа бараһан, 25-ниинь шархатаһан байгаа.

Илангаяа Бодонгуудай, Дзержинскиин нэрэмжэтэ, «Новосретинский» совхозуудта, райпотребсоюзай автобазада, Хёлгын транспортна предприятида жолоошодто табигдадаг эрилтэ һула. Олонхи аюулта ушарнууд пятница, субботын үдэрнүүдтэ үдэшын 18 часай һүүлээр, район дотор магазинуудай архи худалдажа байха үедэ болоно.

Районой колхоз, совхозуудта, мүн эмхи зургаануудта шалгалтын үнгэргэгдэһэнэй һүүлээр бүхы шахуу автоажахынуудта гараж соо табигдаха транспортнууд ёһотоор шалгагданагүй гэжэ элирбэ. Жэшээлхэдэ, «Дружба» колхоздо байгша оной апрель һараһаа автомашинануудаа гаражда табиһан жолоошод тэмдэглэгдэнэгүй. Мүн иимэ байдал Бодонгуудай, Бүлюүтын, Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозуудта, «Еланский» колхоздо мүн бусад ажахынуудта үзэгдэһөөр.

Тиихэдэ трактористнуудай ажал хүдэлмэриие хэншье хинан шалганагүй. Тракторнууд, комбайнууд удаан саг соо механизаторнуудай гэрэй хашаа соо табигдаатай байдаг. Тарилгын эбдэрһэн агрегадууд, прицепүүд болон бусад техникэ үйлсын дунда орхигдоно. Колхоз, совхозуудай механизаторнууд гүрэнэй техникэ үмсын мэтээр хэрэглэдэг заншалтай болонхой.

Районой ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, харюусалгата нюурнууд гансашье техникэ зүбөөр хэрэглэлгэдэ бэшэ, мүн жолоошодой журам, гурим сахилгада хайхарамжагүйгөөр хандана гээшэ. Тэдэнэр һэргылэмжын хүдэлмэри ябуулхын, жолоошодой бүридэл һайжаруулхын орондо жолоошодой дуталдадагые шалтаг болгон, жолоодохо эрхыень бусаахын тула районой совет ба ажахын органуудта һайн характеристикэ, үгэдэг, зуур-шалга бэшэдэг болоһоор үнинэй.

Үнгэрһэн жэлдэ ГАИ-да баригдаһан бүхы жолоошодой 30 процентнь үнэмшэлгээ абхуулаа. Эмхи зургаануудта ба предприятинуудта архидалгатай тэмсэлгын комиссиин нүхэдэй сүүдүүдэй болон ниитын бусад эмхинүүдэй үгы дээрэһээ һогтуугаар машина жолоодогшод ехэнхидээ шүүмжэлэгдэдэггүй байба.

Медицинын аргаар тэлэрүүлгын газарта олон жолоошод ороно. Гансал 1986 ондо эндэ 56 жолоошон асарагдаа. Илангаяа Бэшүүрэй районно транспортна предприятиин, «Победа», «Еланский», «Рассвет» колхозуудай, Бодонгуудай совхозой зарим жолоошод һогтуугаар машинада һуугаад ябаһаар баригдаһан байха юм. Эдэ ажахынуудта жолоошодые харгыда гарахаһаань урид, мүн ажалайнь һүүлдэ шалгадаггүй, медицинскэ харалга эмхидхэдэггүй дээрэһээ иимэ ушарнууд үзэгдэнэ. 1981 оной апрель һараһаа хүсэндөө ороһон Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй «Харгын-транспортна аюулнуудые зайсуулха, тэдэнэй хүндэ хойшолонгуудые доошолуулха талаар хэмжээнүүд тухай» тогтоол һулаар бэелүүлэгдэнэ. Энэ тогтоол дотор республикын Элүүрые хамгаалгын министерство болон бусад министерствэнүүдтэ, албан зургаануудта, городской болон районно гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ 1981 оной июниинь 1 болотор 50-һаа олон автомашинануудай ажахынуудта үдэр бүхэндэ медицинскэ шалгалта эмхидхэхэ тухай хэлэгдэһэн байна.

1985 оной октябриин 2-то Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет республикын бүхы министерствэнүүдые, городской ба районно гүйсэдхэхэ комитедүүдые олоншье, үсөөншье машинануудтай ажахынуудые шалгажа байхыень уялгаһан юм.

Мүнөөдэрэй байдалаар районой 83 автоажахынуудай оройдоол 6 гаражай жолоошод үдэр бүхэндэ медицинскэ харалга гарадагшье һаань, ажалай һүүлээр тэдэнэрые хэншье шалгадаггүй байба.

Мүн трактористнууд медицинскэ харалга огто гаранагүй. Үнгэрһэн жэлэй туршада 67 хүн һогтуугаар трактор жолоодожо ябаһаар ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаһан байна.

Харгын-транспортна аюул үсөөрүүлхын тула автотранспортын техническэ талаар бэлэдхэлые һайжаруулха шухала. Район дотор 200 гаран автомобиль эбдэрхэй байһан дээрэһээ техническэ харалга гаранагүй. Бодонгуудай совхозой автотранспортын — 28, «Новосретенский» совхозой — 21, Бэшүүрэй шубуунай фабрикын 40 процентнь техническэ талаараа бэлэн байдаг. Энэ хадаа эгээл муу баримта болоно гээшэ.

Үнгэрһэн жэлдэ ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд 600 гаран автомашина шалгахадаа, тэдэнэй 250-ниинь эбдэрхэй, харгын аюул ушаруулжа болоомоор гэжэ тодорхойлоо һэн.

Районой автоажахынуудта харгын-транспортна аюул һэргылхэ талаар хүдэлмэри ехэ муугаар ябуулагдана. Мүнөө үедэ оройдоол 8 ажахыда харгын аюулгүй байдалай кабинедүүд хүдэлнэ. Олохон авто-ажахынуудта автотранспорт хайшан гэжэ зүбөөр ашаглаха тухай хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэгүй, мүн харгын дүрим шудалха хэшээлнүүд эмхидхэгдэнэгүй. Жолоошодой мэргэжэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхарал багаар хандуулагдана. Тиимэһээ хүдөөгэй жолоошодой олонхинь 3-дахи класстай.

Районой ажахынуудай партийна, комсомолой, профсоюзай органууд хүмүүжүүлхы хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабааданагүй. Жолоошодой дунда социалис мүрысөөн эмхидхэгдэнэгүй. Өөһэдынгөө хэрэгтэ гүрэнэй автотранспорт хэрэглэхэ ушар али олоор үзэгдэнэ. Байгша ондо ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд өөртөө бариишатайгаар автотранспорт хэрэглэжэ ябаһан 32 хүниие баряа. Тэдэнэй 19 хүниинь районой агропромышленна нэгэдэлэй һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэд болоно. Мүн тиихэдэ тоһодолгын, түлишын материал хулууха ушарнууд тохёолдоно. Үнгэрһэн жэлдэ 100 гаран, байгша оной түрүүшын кварталда 28 автомашинануудай спидометрнүүд эбдэрхэй байгаа.

Үмсын машинанууд техническэ талаараа мүн лэ һайн харууһатай байха ёһотой. Һүүлшын хоёр жэлэй туршада район дотор үмсын машинануудтай 22 хүн аюул хэһэн, эндэ 5 хүн наһа бараа, 22 хүн шархатаа.

Жэлһээ жэл бүри өөртөө машина худалдажа абагшадай тоо олошорно. Мүнөө үедэ район дотор бии байгаа автотранспортын 75 процентнь үмсын автотранспорт болоно. Тэдэнэй дунда харгын-транспортна аюул зайсуулха талаар ойлгууламжын хүдэлмэри огто ябуулагданагүй. Тиимэһээ һогтуугаар машина, мотоцикл жолоодохо ушарнууд тохёолдоһоор. Эндэ мотоцикл жолоодогшодые һургаха хэрэгтэ анхарал хандуулагданагүй. Энэ ушарһаа мотоцикл жолоодогшодой 80 гаран процентнь үнэмшэлгэгүй, харгын юрын дүрим мэдэхэгүй байгаа. Районой нютаг һууринуудта мотоцикл жолоодохо дуратайшуулые һургаха курсанууд ехэ үсөөн. Энэ асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ автомашина, мотоцикл жолоодохо, һайн дуратанай бүлгэм, ДОСААФ-ай болон бусад эмхи зургаанууд ехэ хубитаяа оруулха ёһотой.

Хүүгэдэй харгын-транспортна гэнэ усалда оролго хороохо талаар хүдэлмэри мүн лэ муугаар ябуулагдана. Мүнөө болотор эндэ базова хүүгэдэй саад, һургуули нээгдээгүй. Районой бүхы һургуулинуудта харгын дүрим шудалха 10 часай хэшээл огто үнгэргэгдэнэгүй. Һургуулинуудта, хүүгэдэй саадуудта харгын аюул һэргылхэ талаар ябуулха хүдэлмэри гансал райОНО-гой хүдэлмэрилэгшэдтэ даалгагданхай.

Арадай депутадуудай Бэшүүрэй райсоведэй гүйсэдкомой дэргэдэ эмхидхэгдэһэн харгын аюул зайсуулха талаар комисси элүүрые хамгаалгын ба бусад ниитын эмхинүүдые үсөөнөөр хабаадуулна. Байгша ондо тус комисси 2 суглаа үнгэргөө. Комиссиин гэшүүд өөһэдынгөө абаһан шиидхэбэринүүдэй хэр зэргэ бэелүүлэгдэжэ байһые һайнаар хинан шалганагүй. Энээнһээ уламжалан, комиссиин зааһан, дутуу дундануудые хүсэд зайсуулагдангүй үлэшэнэ.

Ф. БИЛДАЕВ,
ГАИ-гай пропагандын таһагые даагша.

Һур харбалга

МЭРГЭШҮҮЛЭЙ АМЖАЛТА

Һур харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй түрүү һүүри эзэлхын түлөө мүрысөөн Улаан-Үдын профсоюзай спортын бүлгэмэй стадион дээрэ үнгэргэгдэбэ. Куйбышевскэ, Шэтын, Эрхүүгэй, Ярославскэ областьнуудай, Башкирай, Тувын болон Буряадай АССР-нүүдэй энэ бүлгэмэй зуугаад мэргэшүүл мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Хоёр үдэрэй мүрысөөнэй дүнгүүдээр уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Бадмацыренова (Шэтэ) спортын мастер Дарима Батуева (Улаан-Үдэ) хоёрой хоорондо илангаяа һонирхолтой, шанга тэмсэл болобо. Тэдэнэр тус тустаа 1236 очко тудажа, түрүү һууринуудые эзэлээ һэн.

Мүрысөөн шэнэ дүримөөр үнгэргэгдөө. Тиигэжэ эрэшүүлэй дундаһаа Буряадай хүдөө ажахын институдай студент, спортын мастер Александр Савельев 314 очко тудажа, «Динамо» бүлгэмэй Россин соведэй чемпион болобо. Валентин Дарханов 309 очкотойгоор хоёрдохи һүүри эзэлээ. Саян Жалсараев бронзо медаляар шагнагдаа — 302 очко. Һонирхолтой юумэниинь юуб гэхэдэ, дүрбэн үдэрэй шанга тулалдаанай дүнгүүдээр түрүү һүүри эзэлһэн В. Дарханов М-2 упражненеэр 2505 очко тудаһан байгаа. С. Жалсараев 2463 очко абаба. А. Савельев 2398 очкотой тудаа.

Валентин Дарханов гурбан зайда—90(587), 70(628), 30 метрэй (671) зайнуудта илалта түйлаба. 50 метрэй зайһаа харбалга илангаяа тэнсүү шанга тэмсэлдэ үнгэрөө. Саян Жалсараев Валентин Дарханов хоёр тон адли—613 очко тудаһан байгаа. Зүгөөр годлинуудаа сагаалсын гол дунда эгээл олоор буулгаһан Саян Жалсараев энэ зайда илалта түйлаба. Гадна тэрэ хоёр зайда мүнгэн медаляар шагнагдаа. Спортын мастернууд Владлен Дарханов, Александр Савельев, Жаргал Дамбиев гэгшэд эдэ зайнуудта шангай һууринуудые эзэлбэ. Тиигэжэ «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканскаа соведэй мэргэшүүл бүхы зайнуудта шангай һууринуудта гараһан байгаа.

Шэтын багшанарай институт дүүргээд, тренерээр хүдэлжэ захалһан уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Бадмацыренова мүн лэ гурбан зайда — 70(610), 60(635), 50(602) метрэтэ илалта түйлаба. Зүүн Сибириин технологическа институдай студентка, спортын мастер Дарима Батуева эгээл дүтын зайда — 30 метрэтэ 662 очко тудажа, Россин соведэй чемпионка болоо. Тэрэ 70 метрэтэ бронзо, 60 метрэтэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан байха юм.

Тувын АССР-эй профсоюзай бүлгэмэй тренер, спортын мастер Галина Тонтоева хоёр зайда — мүнгэн, хоёр зайда бронзо медальнуудаар шагнагдаа. Энэ командын гэшүүн, спортын мастер Маргарита Китаева 50 метрһээ харбахадаа, 598 очко тудажа, хоёрдохи һүүри эзэлбэ. 30 метрэтэ тэрэ гурбадахи һүүрида гараһан байгаа..

Уласхоорондын классай спортын мастер Надежда Бадмацыренова 323 очкотойгоор (М-2 упражненеэр 2498 очкотой) эрхимлэжэ, Россин соведэй чемпионка болобо. Спортын мастер Дарима Батуева 312 очко тудажа (2457 очкотой), мүнгэн медаляар шагнагдаа. Спортын мастер Галина Тонтоева 302 очко абажа (2467 очкотой), хүндэлэлэй табсангай гурбадахи шатада гараба.

Гурбан залуу харбагша басагад—Елена Пантелеева (Эрхүү) М-1 упражненеэр 1178 очко, манай республикын түлөөлэгшэд Виктория Плеханова М-2 упражненеэр 2385 очко, Жанна Тухалова 2333 очко тудажа, СССР-эй спортын мастерай нормативуудые дүүргэв.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканскэ соведэй мэргэшүүл түрүү һүүри эзэлжэ, Россин соведэй дамжуулгын кубогта хүртэбэ. Шэтын харбагшад — хоёрдохи, Тувын АССР-эй түлөөлэгшэд гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байна.

Сентябрь Ужгород хотодо үнгэргэгдэхэ Түбэй соведэй мүрысөөндэ хабаадаха Россин соведэй суглуулагдамал командада бүридүүлэгдэбэ. Тэрэнэй бүридэлдэ гол түлэб Буряадай АССР-эй, Шэтын областиин, Тувын АССР-эй түлөөлэгшэд ороно.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: спортын мастер Жаргал Дамбиев.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

Уласхоорондо шэнжэл

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ПРОГРАМ

М. С. Горбачевой Владивосток ошоходоо 1986 оной июлиин 28-да хэлэһэн үгые тайлбарилха зуураа, Японой «Санкей симбун» газетэ «энэ үгэнь үе сагай удха шанартай» гээд жэлэй саана бэшээ һэн. Ази-Номгон океанай региондохи эб найрамдал ба аюулгүй байдалай асуудалнуудай талаар совет хүтэлбэриин хараа бодолдо тиимэ үндэр сэгнэлтын зүбөөр үгтэһэние үнгэрһэн жэл гүйсэд дүүрэнээр гэршэлэн харуулаа. Недондо жэлэй гол үйлэ хэрэг юун байгааб гэхэдэ, совет-инди хөөрэлдөөнүүд. Ядерна зэбсэгүүдһээ сүлөө, хүсэ хэрэглэхэгүй дэлхэй байгуулха тухай Делидэ абтаһан Декларацида гар табилга хадаа тэдэ хөөрэлдөөнүүдэй амжалтатай үрэ дүн болоһон байна.

Регионой хүн зоной ядерна дайнда эсэргүү тэмсэлэй хараа шэглэлтэй байһаниие ондоошье үйлэ хэрэгүүд харуулна. Номгон океанай урда хубида үнгэргэгдэһэн хуралдаан Раратонгын договор зохеон баталаа. Зүүн-урда Азида ядерна зэбсэггүй зоно байгуулха гэһэн хараа бодол Индонези эдэбхитэйгээр дурадхана. Австрали ба Шэнэ Зеланди Номгон океанай оршомдо Франциин ядерна туршалгануудые эрид шууд буруушаана. Корейн хахад аралые ядерна зэбсэгһээ сүлөөлхэ эрилтэ улам шангадхана. Регионой олохон районуудта общинанууд, городууд өөһэдыгөө ядерна зэбсэггүй районууд болгон соносхоно. Филиппин ба бусад ондоо оронууд өөһэдынгөө үндэһэн хуулинуудта ядерна зэбсэгтэ эсэргүү дүрим орууланхай. Хитадай Арадай Республика буу зэбсэгүүдые хуряан абаха талаар һанамжануудаа улам эдэбхитэйгээр элирхэйлэн хэлэдэг боложо байна.

М. С. Горбачевой Владивостогто үгэ хэлэһэнһээ хойшо үнгэрһэн жэлэй туршада регионой гүрэнүүдэй дунда сэрэгэй хүсэ хэрэглэн, арсалдаа буляалдаата байдалһаа гарахын аргагүй гэһэн ойлгомжо тогтонижоо, хөөрэлдөө хэхэ, хэлэгдэһэн һанамжануудтаа бүтэмжэтэйгөөр хандаха хүсэл эрмэлзэл бии болоо. Эдэ арсалдаа буляалдаан бүхэн өөрын эшэ үндэһэтэй, өөрын «үбшэнэй түүхэтэй», аргалалгын талаар өөрын онсо онол аргатай гээд М. С. Горбачев хэлэһэн байха юм. Хэрбээ тэрээндэ өөһэдыгөө хамаатайбди гэжэ тоолодог талануудай тиимэ хараа бодол баримталан, арсалдаа буляалдаанда сэхэ хабаадажа байһан орон болон арадуудай бодото аша туһыень хэрэгүүдые хараада абабал, алишье таладань таатай шиидхэбэри абаха арга бөломжо олдохо. Имагтал иимэ бодолтойгоор Советскэ Союз ба социалис бусад оронууд энэ хэрэгтэ хандана гээшэ.

Индонезиин «Мердека» газетын асуудалнуудта үгэһэн харюунууд дотороо М. С. Горбачевой соносхоһон совет хүтэлбэриин гадаадын политикын талаар шэнэ, тон шухала үүсхэлые бухы дэлхэй эдэ үдэрнүүдтэ һайшаан дэмжэжэ байна. Азиин оронуудай хүсэл эрмэлзэлдэ бүтээмжэтэйгөөр хандан, тэдэнэй һанаагаа зобожо байһаниие хараада абан, оронойнгоо ази хубидахи дунда зэргын зайда буудагдаха бүхы ракетэнүүдые үгы хэхээр, ондоогоор хэлэбэл, Женевэдэ американецуудтай хэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүд дээрэ дурдагдаһан дунда зэргын зайда буудагдаха ракетэнүүдтэ табигдаха ёһотой 100 боеголовко үлээхэ тухай асуудалые болюулхаар бэлэмбди гэжэ Советскэ Союз мэдүүлээ.

Тэрэшэлэн Ази-Номгон океанай региондо сэрэгэй хүсэнүүдэй урда урдаһаа туласа татагдаһан байдалые һуларуулгада зорюулагдаһан, тодорхойлон хэлэбэл, ядерна зэбсэгүүдые абаад ниидэдэг самолеудуудые үсөөрүүлхэ тухай, Номгон океанай оршомдо СССР ба США-гай сэрэгэй флодуудай эдэбхижэлгые хизаарлаха тухай, Индиин океанда аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, ядерна туршалгануудые хизаарлаха ба гүйсэд
дүүрэнээр хорихо тухай хэдэ
хой дурадхалнууд М. С. Горба
харюунууд дотор бии.

Ази ба Номгон океандахи
нүүдэй урда урдаһаа туласа та
далые эрид шууд һуларуулха
Горбачевоор дурадхагдаһан
хилын саадахи политическэ
ажал ябуулагшадай, газетэнүү
болон телевидениин, уласхоор
ниитын зүгһөө һайшаагдажа б
шэнэ үүсхэлнүүд хадаа эб найр
рюулагданхай уласхоорондын
асуудалнуудые шиидхэлгэдэ
байһанаа үшөө дахин гэршэл
гээд хилын саанаһаа абтажа б
жануудай диилэнхи олониинь
Совет эдэ алхамуудай бүтэмж
зохеохы хараа шэглэл юугэзэр
шаагдашагүй. Совет ямаршье
гансал буруушаалгаар угтадаг
лоһон баруун гүрэнүүдэй аж
шадай нэгэниинььше энэ удаа
хабагүй байба.

СССР-эй эб найрамдалта
нүүд Вашингтондо, Лондондо
Бонндо, Оттавада ба бусад н
бүтэмжэтэй һайн сэгнэлтэдэ х
ликобританиин премьер-мини
чер иигэжэ мэдүүлээ: «хоер
гэһэн ёһо гуримай үндэһэ
дунда зэргын зайда буудаг
ракетэнүүдые, мүн оперативн
ракетэнүүдые үгы хэхэ талаа
дурадхалнуудые эгээл ехээр
ди». Энэ талаар ойрын сагта
кан договорой баталагдаха б
гэн найдажа байһан тухайгаа
Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор, тиимэ
баталагдахын тулада зарим
асуудалнуудые тодорхойлхо
Гэбэшье М. Тэтчер ФРГ-дэ та
доһон «Першинг-1А» түхэлэй
жэжэ бужа юумэнүүдэй тоо
Зүгөөр Холбоото Штадууд тэ
дые яажашье һаань Еаруу
газар дээрэ үлээхые оролдо

«Хоёр талын нуль» тухай
һонор, гүйсэд дүүрэн тайлба
халда шэнэ шэнэ «дутагдалну
хэдээ Лондон ба Бонн яаха
най саанаһаа хэгдэһэн тухира
Нуль хадаа миил нэгэ—совет
лагдаха, США «Першинг-1А»
тэнүүдтэ табигдаха ядерна
ео үлээжэл һалаха гэжэ Ваш
найдана.

Үнэн зүб ба тэнсүүриин та
һан хараа бодолойшье талаар
халай ямаршье һэжэггүй бай
Йорк таймс» газетэ мэдэрхэ
«зориг түгэлдэр, хэло хараа
рилэгшын шэнжэ шанартай түх
бачев залан сэхэ байһанаа
руулба. Дунда ба бага зэрг
дагдаха американ ба совет
дэлхэй дээрэһээ усадхалгад
үгэхөөр Советскэ Союзай
тухай хэһэн мэдүүлгынгөө һ
тониие тэрэ дахинаа гэнэдхэ
зэбсэгүүдые бүгэдэ ниитээрэ
ха ябадал түйлаха талаар
адли эрхим һайн арга боло
хоёрдохи дайнай дүүрэһэнһ
соо хэзээдэшье байгаагүй»,—
до хэблэгдэдэг «Мейл он
өөрынгөө зүгһөө онсолон т

Ази ба Номгон океанай
найрамдал ба аюулгүй бай
гээр Владивостогто хэгдэһ
үргэн ехээр һайшаагдажа,
зетын асуудалнуудта М. С.
үгэһэн харюунууд дотор улам

АФРИКА ХУБИТАЯА ОРУУ

Африкын нэгэдэлэй организациин (ОАЕ) гэшүүн-оронуудай правительствануудые толгойлогшонорой ассамблейн XXIII сесси үнгэрһэн неделидэ боложо, уласхоорондын эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай бүгэдэниитын системын үндэһэ һүүри байгуулгада горитой хубитаяа оруулба. Буу зэбсэгүүдые хуряан абаха ба Африкые хүгжөөхэ тухай тэндэ абтаһан деклараци, тэрэшэлэн энэ түби дээрэ эб найрамдалай, аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной түлөө ябуулгануудай программа хадаа уласхоорондын шахардуу шанга байдалые һуларуулгада, буу зэбсэгүүдые хуряан абалгын тодорхой хэмжээнүүдтэ оролготойгоор буу зэбсэгүүдые ехээр гаргалга хизаарлаха ба болюулгада Африкын арадуудай хүсэл эрмэлзэлые элирхэйлэн харуулба.

Буу зэбсэгүүдые хуряан абалгаһаа сүлөөрһэн мүнгэ зөөриие экономическа ба социальна хүгжэлтын уг зорилгонуудта хэрэглэхэ эрилтэ сессидэ хабзадагшад табяа. Африкые ядерна зэбсэггүй зоно болгохо гээшэ энэ түбидэ аюулгүй байдал хангалгын түрүүшын ээлжээнэй хэрэг гэжэ ассамблей нэрлээ. Буу зэбсэгүүдые хуряан абалга ба хүгжэлтэ хоёрой хоорондохи харилсаа холбооной талаар Нью-Йоркдо август-сентябрь һаранuудта болохоёо байһан уласхоорондын конференцидэ эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсаха гэжэ ОАЕ-гэй бүхы гэшүүдтэ дурадхагдаа.

Урдын колониальна дарлалтаһаа уг залгамжалһан социально-экономическа бэрхэшээл дабалгада, шэнэ түхэлэй колониализмын дарлан мүлжэлгэһөө өөһэдынгөө арадуудые аршалан хамгаалгада зорюулан,
хамаг хүсэлэл оролдолгоёо
рилгоор сессидэ хабаадаг
экономическа нэгэдэл ба
гэһэн шиидхэбэри абаа.
оной сентябрьда ОАЕ-гэй
дай правительствануудые
рой ассамблейн ээлжээтэ б
дис-Абебедэ зарлаха гэж
Африка түбиин гүрэнүүдэй
зээлидэ ехээр ороһон гэмэз
бэрхэшээлтэ байдалые хам
балгын асуудалнуудые тэрэ
болоно. Эндэхи гүрэнүүдэй
1971 ондо 10,7 миллиерд д
һаа, 1985 ондо 175 миллиард
тэр урганхай юм.

ОАЕ-гэй гэшүүн-оронууд
илгаагаар хүниие доромж
муухай журамые түргөөр
рикын урда зүгтэ сүлөөтэ д
гүрэн байгуулха гэһэн эрх
табяа. Урда Африкын ба
дуудай, дэлхэйн олонкитын
анхарангүйгөөр баруун о
расистнуудые үмөөрэн дэм
гээд тус асуудалаар абтаһ
раци дотор тэмдэглэгдэнэ.
гүү хашалта абахые сессид
Аюулгүйн Соведые урялаа
на зэбсэгтэй болохо гэһэн
оролдолгоор һанаагаа зоб
сесси мэдүүлээ.

Һайн һайхан эдэ уг зориг
дүүлгэдэ зорюулагдаһан
дай хүсэ шадалаа нэгэдүү
Союз бүтэмжэтэйгөөр, д
дана. Геннади

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. Агуу Октябриин 70 жэлэй ойдо. Хориин райондо зорюулагдаһан арбан хоногой материалнууд. «Фермэ бүхэндэ — бардам хүрэхэ тэжээл» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Буряадай АССР-эй экономическа болон социальна хүгжэлтын Гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын 1987 оной түрүүшын хахад жэлэй дүнгүүд тухай республикын ЦСУ-гай мэдээсэл. (Түгэсхэлынь гурбадахи хуудаһанда).

Хоёрдохи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө. «Гансал проектировщигууд гэмтэй гү?»—В. Ильковой статья. Хубилган шэнэдхэлгын замаар: мүрысөө эмхидхэлгэ.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Выставкэ тухай. «Хүби заяанай бүхы үнгэнүүд»—Л. Зандановагай тэмдэглэлнүүд. Республикын нютаг нютагай һонин. Спортын һонин. Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.00 — «90 минута». 9.35—«Последние» гэһэн фильм-зүжэг. 12.20 — Шэнэ һонин (12.30 хүрэтэр). 17.00—Шэнэ һонин. 17.15—«Женитьба» уран һайханай фильм. **Улаан-Үдэ.** 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Байгал. **Москва.** 19.25—Мульт-фильм. 19.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — **Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойдо. Совет Эстони. Эстониин телевидениин программа.** 22.00 — Время. 22.30—«Хубилган шэнэдхэлгэ: дүй дүршэл ба шиидхэгдээгүй асуудалнууд». 22.40—«Претендент» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. (Мосфильм, ЧССР). 23.45 —«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 24.00——Американ дуушан Билли Джоэл Москвада.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9,20—Камерна хүгжэмэй концерт. 9.40—«Будильник». 10.10—Баримтата фильмүүд. 10.45 —«Претендент» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 11.50—«Ород хэлэн». 12.20—«Робин Гуд» — олон серитэй уран һайханай фильм. 5-дахи фильм. «Властелин леса», 6-дахи фильм. «Заклятый враг». 14.05 —Француз хэлэн. 14.35—«Кировская» шахтын арадай хоорой капеллын концерт. 15.05 — Шэнэ һо-
нин. 15.15—
нууд. Улаа
рядай түс
композитор
жуулга. М
римтата фи
19.25 — Шэн
даар). 19.45—
— «Байгалай
рэ». 20.50—
сква. 21.00—
согты, баг
16-тай ба т
һатайшуулд
22.35—«Джо
тэ фильм.
СССР-эй ку
педо» (Мос

Редакт
Ц. Б. ЦЫ

МАНАЙ АДРЕС. ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРАШВИЛИ. 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64 36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-5763, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, п. Кырен—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина
Н-00593. Заказ № 178. Индекс 04